

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI**

**İSLAMİ KALİGRAFI İLE SÜSLENEN İSPARTA
HEDİYELİK HALILARI**

Menekşe DEMİRALAY

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Doç. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

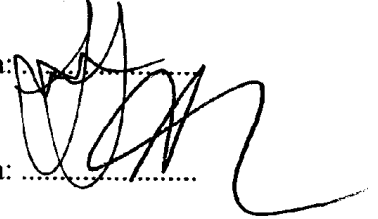
İSPARTA, 2011

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ
GELENEKSEL TÜRK SANATLARI ANASANAT DALI

Bu tez 09/09/2011 Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından Oy Birliği/Oy
Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.

DANIŞMAN Doç. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

İmza:

ÜYE Doç. Dr. Ali Muhammet BAYRAKTAROĞLU

İmza:

ÜYE Yrd. Doç. Dr. Düriye KOZLU

İmza:

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza ve Mühür

SDÜ Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü
Doç.Dr. Mehmet ÖZHANLI

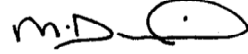
Bu çalışma Süleyman Demirel Üniversitesi Bap(Bilimsel Araştırma Projeleri)
tarafından desteklenmiştir.
Proje No: 2321-YL-10

T. C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
GÜZEL SANATLAR ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış **ilkelerine** uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin **gereği** olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları aldığımı ve **kaynağını** gösterdiğimi ayrıca beyan ederim (09/09/2011).

Menekşe DEMİRALAY

Isparta, 2011

SUNUŞ

İslami Kaligrafi İle Süslenen Isparta Hediyelik Halıları adlı tezde Isparta da ki hediyelik halının günümüzde tekrar canlanması ve buradaki hediyelik halıların sanatsal ve teknik yönleri ele alınıp günümüze kazandırılması amaçlanır. Hediyelik ve minyatür halıya ilgilinin artması sonucu geçmişte dokunmuş olan halılar incelenmiştir. Konu ile ilgili önceden araştırılmış detaylı herhangi bir veriye rastlanmamıştır. Halı sanatının gelecek nesillere aktarılması ve bu alanda yeterince kaynak bulunamamasından dolayı bu tez halılarla ilgili bir katalog niteliğindedir. İslami kaligrafi ile dokunan halılar tezin ana konusu olup yazıların ne anlam ifade ettiği ve ne amaçla hediyelik adını aldığı araştırılır. Tezde Isparta'nın tarihi, halı sanatının geçmişi, Isparta hediyelik halıları, hat sanatı ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Tezin araştırma kısmında halıların dokunulduğu tarihler, kimler tarafından dokunulduğu ve bulunduğu yere ne zaman getirildiği hakkında bir bilgiye rastlanmamıştır. Kayıt altında bir veri bulunmadığı için yer yer güçlüklerle karşılaşmıştır. Hediyelik halının çıkış noktasını ve ne amaçla kullanıldığı anlatılmıştır. Araştırmalar sırasında maddi destek sağlayan Süleyman Demirel Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Koordinasyon Birimi, Tezde desteğini esirgemeyen Danışmanım Doç Dr. Filiz Nurhan Ölmez, tez konumu bulmama yardımcı olan Öğr. Gör. Ünal Erdiñç ve maddi ve manevi desteklerinden dolayı Mehmet Demiralay ve Şerife Demiralay'a teşekkürü bir borç bilirim.

Menekşe DEMİRALAY

Isparta, 09/09/2011

ÖZET

İslami Kaligrafi İle Süslenen Isparta Hediyelik Halıları

Menekşe DEMİRALAY

Süleyman Demirel Üniversitesi,

Güzel Sanatlar Enstitüsü Geleneksel Türk Sanatları Anasanat Dalı, Yüksek

Lisans Tezi

Yıl: 2011, Sayfa: 84

Danışman: Doç. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

Hediyelik halı; “desen kompozisyonunda resim, yazı ya da her ikisi birden bulunan, genellikle küçük boyutlu dokunan, duvara asılan ya da masa üzerine konulan, sadece hatıra, dekoratif eşya ve promosyon olarak dağıtılmak amacıyla üretilen halılardır”. Isparta ilinde İslami kaligrafi ile süslenmiş hediyelik halı bulundurma geleneğinin geçmişi eskilere dayanmaktadır. Geleneksel Isparta el halıları arasında yer alan bu tür hediyelik halıların günümüzde üretimi yapılmamaktadır. Koleksiyonlarda ve şahıslarda muhafaza edilmekte, ev ve iş yerlerinde, camilerde en özel yerlerde saklanmakta ve asılarak sergilenmektedir. Bu çalışmada Isparta yöresinde halen cami, türbe, halı satış merkezleri, dükkân, mağaza gibi mekânlarda çeşitli şekillerde muhafaza edilen hediyelik halılar tespit edilmiş, teknik ve estetik özellikleri itibarıyla incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Halı, hediyelik halı, hat sanatı, kaligrafi, geleneksel sanatlar.

ABSTRACT

Souvenir Carpets Decorated with Islamic Calligraphy

Menekşe DEMİRALAY

Süleyman Demirel University,

Institute of Fine Arts, Traditional Turkish Arts Department, MA Thesis

Year: 2011, Pages: 84

Supervisor: Doç. Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ

Souvenir carpets are carpets that have images, text or both in pattern composition, often woven as small-sized, hang on walls or laid on tables, and produced just to be presented as commemorative, decorative furniture or promotion. The tradition of having souvenir carpets decorated with Islamic calligraphy in the province of Isparta dates back to quite old times. The manufacture of such souvenir carpets, which has a place in traditional Isparta hand-woven carpets, is no longer carried out. They are kept in collections, preserved in special places in houses and workplaces, and displayed on walls. In this study, souvenir carpets that are still preserved in such places as mosques, turbes, carpet showrooms, and shops in the province of Isparta have been determined and examined in terms of their aesthetic qualities.

Key Words: Carpet, carpet gift, calligraphy and traditional arts.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
SUNUŞ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	v
ÇİZELGELER DİZİNİ	vi
ŞEKİLLER DİZİNİ	vii
RESİMLER DİZİNİ.....	ix
1. GİRİŞ	1
2. KURAMSAL TEMELLER.....	3
3. KAYNAK ÖZETLERİ	11
4. MATERYAL VE YÖNTEM.....	18
4.1. Materyal.....	18
4.2. Yöntem	18
4.2.1. Halıların Envanter Özellikleri	18
4.2.2. Halıların Teknolojik Özellikleri	18
5. BULGULAR	20
5.1. İslami Kaligrafi ile Süslenmiş Isparta Hediyelik Halı Envanteri.....	20
5.2. Isparta Hediyelik Halılarının Bazı Teknolojik Özellikleri	76
6. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ	81
KAYNAKÇA	83

KISALTMALAR

Cm	Santimetre
Çev.....	Çeviren
Dm	Desimetre
Doç.	Doçent
GSF	Güzel Sanatlar Fakültesi
LTD.	Limited
M	Metre
M.Ö.....	Milattan önce
s	Sayfa
SDÜ	Süleyman Demirel Üniversitesi
ŞTİ.....	Şirketi
TS	Türk Standartları
TSE	Türk Standartları Enstitüsü
v.b	Ve buna benzer
v.s	Vesaire
www.....	World Wide Web
Yy	Yüzyıl

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 1. Hediyelik halıların teknik özelliklerine ilişkin tanıtıcı istatistiksel değerler	77
Çizelge 2. Hediyelik halıların düğüm tiplerine göre dağılımı.....	79
Çizelge 3. Hediyelik halıların hata çeşitlerine göre dağılımı	79

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Sülüs Yazı.....	6
Şekil 2. Nesih Yazı	6
Şekil 3. Muhakkak'a Yazı.....	7
Şekil 4. Rikaa Yazı	7
Şekil 5. Ta'lik Yazı.....	8
Şekil 6. Celî Dîvânî Yazı	8
Şekil 7. Rık'a Yazı.....	9
Şekil 8. Siyâkat Yazı.....	10
Şekil 9. Pembe Güllü Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler.....	22
Şekil 10. Yeşil Bordürlü Halının Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	23
Şekil 11. Serbest Çiçek Dallı Isparta Halısı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler ...	27
Şekil 12. Çiçekli Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler.....	28
Şekil 13. Ay Yıldız Süslemeli Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	29
Şekil 14. Köşeleri Kırmızı Güllü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	30
Şekil 15. Mavi Ay Yıldız Desenli Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	36
Şekil 16. Çiçek Dallı Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	38
Şekil 17. Kırmızı Zeminli Isparta Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	39
Şekil 18. Kırmızı Göbek Yazılı Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	40
Şekil 19. Turuncu Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	41
Şekil 20. Açık Yeşil Bordürlü Isparta Halı kompozisyonunu oluşturan motifler	44
Şekil 21. Bahar Dalı Motifli Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	50
Şekil 22. İsim Yazılı Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler.....	51
Şekil 23. Yeşil Göbekli Isparta Halısı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	52
Şekil 24. Çift Güllü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler.....	54
Şekil 25. Kırmızı Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler.....	57
Şekil 26. Yale Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	58
Şekil 27. Serbest Çiçek Desenli Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	59

Şekil 28. Siyah Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler.....	61
Şekil 29. Mavi Yeşil Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	62
Şekil 30. İnce Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	67
Şekil 31. Kırmızı Çiçekli Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	68
Şekil 32. Kırmızı- Yeşil Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler	69
Şekil 33. Lacivert Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler.....	70
Şekil 34. Pembe Zeminli Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler.....	73

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Vazolu Halı.....	21
Resim 2. Pembe Güllü Isparta Halısı.....	22
Resim 3. Yeşil Bordürlü Halı.....	23
Resim 4. Baklava Dilimli Bordürlü Isparta Halısı.....	24
Resim 5. Krem Zeminli Isparta Halısı.....	25
Resim 6. Kırmızı Baklava Dilimli Isparta Halısı.....	26
Resim 7. Serbest Çiçek Dallı Isparta Halısı.....	27
Resim 8. Çiçekli Halı.....	28
Resim 9. Ay Yıldız Süslemeli Isparta Halısı.....	29
Resim 10. Köşeleri Kırmızı Güllü Isparta Halısı.....	30
Resim 11. Yeşil Bordürlü Isparta Halısı.....	31
Resim 12. Serbest Gül Motifli Isparta Halısı.....	32
Resim 13. Kırmızı Yazılı Isparta Halısı.....	33
Resim 14. Hardal Sarısı Bordürlü Isparta Halısı.....	34
Resim 15. 1975 Tarihli Kırmızı Bordürlü Isparta Halısı.....	35
Resim 16. Mavi Ay Yıldız Desenli Isparta Halısı.....	36
Resim 17. Kahverengi Bordürlü Isparta Halısı.....	37
Resim 18. Çiçek Dallı Isparta Halısı.....	38
Resim 19. Kırmızı Zeminli Isparta Halısı.....	39
Resim 20. Kırmızı Göbek Yazılı Isparta Halısı.....	40
Resim 21. Turuncu Bordürlü Isparta Halısı.....	41
Resim 22. Koyu Yeşil Bordürlü Isparta Halısı.....	42
Resim 23. Pembe Kırmızı Güllü Isparta Halısı.....	43
Resim 24. Açık Yeşil Bordürlü Isparta Halısı.....	44
Resim 25. Yeşil Isparta Halısı.....	45
Resim 26. Serlevha Fatıha Suresi Yazılı Halı.....	46
Resim 27. Fatıha Suresi Yazılı Halı.....	47
Resim 28. 1967 Tarihli Isparta Halısı.....	48
Resim 29. 1958 Tarihli Koyu Yeşil Isparta Halısı.....	49
Resim 30. Bahar Dalı Motifli Halı.....	50

Resim 31. İsim Yazılı Halı	51
Resim 32. Yeşil Göbekli Isparta Halısı.....	52
Resim 33. Koyu Pembe Bordürlü Isparta Halısı	53
Resim 34. Çift Güllü Isparta Halısı	54
Resim 35. Sarı Göbekli Isparta Halısı.....	55
Resim 36. Yeşil Isparta Halısı	56
Resim 37. Kırmızı Bordürlü Isparta Halısı	57
Resim 38. Yale Bordürlü Isparta Halısı	58
Resim 39. Serbest Çiçek Desenli Isparta Halısı	59
Resim 40. Mavi Bordürlü Isparta Halısı	60
Resim 41. Siyah Bordürlü Isparta Halısı	61
Resim 42. Mavi Yeşil Isparta Halısı.....	62
Resim 43. Kırmızı Yazılı Isparta Halısı.....	63
Resim 44. Bordürlü Isparta Halısı	64
Resim 45. Yasin Yazılı Isparta Halısı.....	65
Resim 46. Pembe Bordürlü Isparta Halısı.....	66
Resim 47. İnce Bordürlü Isparta Halısı.....	67
Resim 48. Kırmızı Çiçekli Isparta Halısı	68
Resim 49. Kırmızı-Yeşil Bordürlü Isparta Halısı.....	69
Resim 50. Lacivert Bordürlü Isparta Halısı	70
Resim 51. Bordo Isparta Halısı	71
Resim 52. Yeşil Nazar Isparta Halısı.....	72
Resim 53. Pembe Zeminli Isparta Halısı	73
Resim 54. Mavi Turuncu Isparta Halısı	74
Resim 55. Üçgen Bordürlü Isparta Halısı	75
Resim 56. Bordo Mavi Yasin Yazılı Isparta Halısı	76

1. GİRİŞ

Hediyelik halı; “desen kompozisyonunda resim, yazı ya da her ikisi birden bulunan, genellikle küçük boyutlu dokunan, duvara asılan ya da masa üzerine konulan, sadece hatıra, dekoratif eşya ve promosyon olarak dağıtılmak amacıyla üretilen halılardır”. Türk İslam geleneğinde Kuran-ı Kerim ve ayetler ev ve iş yerlerinde en özel yerlerde saklanır ve asılır. Bu gelenek Isparta İlinde halılar üzerinde kendini göstermiştir. Isparta İlinde eskiden yeni ev kuracaklara, esnafların dükkanlarına, camilere İslami kaligrafi ile desenlendirilmiş ayeti kerime ve güzel sözler içeren el dokuması halılar hediye edilirdi. Isparta hediyelik halılarında ayeti kerime, güzel sözler, tuğralar, hayat ağacı hayvan ve bitki motifleri ayrıca Kabe ve manzara resimleri konu edilmiştir. Son yıllarda bu amaçla minyatür halılara üretilmekte, alıcının isteği üzerine her türlü ibare dokunmaktadır (Ölmez, 2010: 40).

Minyatür hediyelik halı, Isparta’da el dokuması halıcılığın üretim alanlarından biridir. Piyasada genellikle boyutları; 3x5 - 10x14 cm küçük boy, 15x23 cm - 18x23 cm orta boy ve 28x20 cm büyük boy olmak üzere dokunur. Desenleri, portreler (Atatürk portreleri en çok dokunan ve tercih edilenlerdir), minyatürler, hat yazıları, tanınmış ressamın tabloları ve çeşitli yazılar ve isimlerden oluşur. Bu tür minyatür halılar İslami kaligrafi ile süslü eski hediyelik halılardan oldukça farklıdır.

Isparta hediyelik halılarında kullanılan dil Türk İslam eserlerinin gerçek karakter ve kimliğini oluşturmaktadır. Eskiden kalan Isparta hediyelik halılarında İslami kaligrafi ile yazılmış Arapça yazılar dikkat çekicidir. Örneklerde çoğunlukla sülüs ve nesih yazı türünü görmektedir.

Hat sanatı, hüsnühat (Arapça: حسن - hûsn - "güzel" + طخ - khat - "yazı") veya İslami kaligrafi (Yunanca: κάλλος - kallos - "güzellik" + γραφή - graphē "yazı") yazı sistemleri ve yazı öğeleri kullanılarak geliştirilen, sıklıkla dekoratif amaçla kullanılan, bir görsel sanat türüdür. Bu sanat dalının başka bir tanımı ise "işaretlere anlamlı, ahenkli ve hünerli bir şekilde biçim verilmesi sanatı" şeklindedir. Farklı yazı sistemlerinde farklı şekillerde, farklı coğrafyalarda ortaya çıkmış olan hat sanatı, özellikle matbaa öncesinde büyük önem arz etmiştir. Bugün tipografi sanatıyla ilişkilendirilebilecek hat sanatı sıklıkla yazı sistemlerine veya farklı hat kültürlerine göre sınıflandırılır: İslam hat sanatı (İslami kaligrafi), Arap hat sanatı (Arap

kaligrafisi), Fars hat sanatı (Fars kaligrafisi), Japon hat sanatı (Japon kaligrafisi), Çin hat sanatı (Çin kaligrafisi), Batı hat sanatı (Batı kaligrafisi) gibi. Modern hat sanatı işlevsel el ile yazılmış betiklerden ve tasarımlardan, işaretlerin soyut bir şekilde ifade edildiği ve bazen bu soyutsal ifadenin harflerin okunabilirliğinin yerine geçtiği güzel sanat eserlerine kadar geniş bir yelpazededir. Klasik hat sanatı tipografiden ve klasik olmayan yazı tiplerinden farklı olsa da bir hat sanatçısı bu alanların hepsinde eser verebilir; karakterler tarihsel bir şekilde disipline edilmiş olsalar da yazı anında doğaçlama bir şekilde oluşturulurlar, değişken ve spontanedirler. Isparta tarihi Pisidia Bölgesinde bulunan, çok eski yıllardan beri hediyeelik halı üretiminin yapıldığı bir ildir.

Yeni evlenenlerin evlerine, yeni işyeri açanların işyerlerine, camilere, kötülüklerden korunmak için, bereket amaçlı ya da süsleme unsuru olarak İslami kaligrafi ile süslenmiş hediyeelik halı verilmesi eskiden uygulanan bir gelenektir. Hediyeelik halıların yaygın olarak kullanıldığı yıllarda, halıcı esnafının İslami kaligrafi ile süslenmiş halıların desenlerini hattatlara çizdirdiği bilinir. Hacı-Ali Osman Yıldırımkaya, Hamdi Osman Savlu, Derviş Memet, İzzet Sarıtaş, o dönemin hattat desinatörleri olarak ün yapmış şahsiyetlerdir. Günümüzde bu türlü gelenekler yok olmakla birlikte, birçok iş yerinde halen hediyeelik halıların asılı olduğu görülür.

Bu çalışmada günümüzde üretimi olmayan sadece kişisel koleksiyonlarda olduğu bilinen bu kıymetli halıların bir dökümünün çıkarılması, yerlerinin tespit edilmesi, ulaşılabilen örneklerle bir envanter oluşturulması amaçlanmıştır. Buna ek olarak İslami kaligrafi ile süslenmiş hediyeelik halıların teknik ve sanatsal özelliklerinin belirlenerek literatüre kazandırılması hedeflenmiştir.

2. KURAMSAL TEMELLER

Bu çalışmanın daha iyi anlaşılabilmesi için öncelikle Isparta'da halıcılığın gelişiminin, sonra İslami kaligrafî ile oluşturulan Hat sanatının irdelenmesi gerekmektedir.

Isparta, Anadolu'nun Akdeniz Bölgesinde Göller Bölgesinin merkezi durumunda eski yerleşme yerlerindedir. Tarih boyunca Isparta, M.Ö. 4000-3000 arasında Üst Paleolitik - Mezolitik - Neolitik - Kalkolitik - Tunç - Demir - Arkaik - Klasik - Hellenistik - Roma ile M.S. Bizans, Selçuklu, Hamitoğulları ve Osmanlı Dönemlerini yaşamıştır. Son dönem yapılarından günümüze pek azı gelebilmiştir (Anonim, 1976:11).

Isparta tarihi incelendiğinde Selçuk oğullarından olan Kınık boyunun Isparta'ya yerleştiği, bundan da Selçuk oğullarının bu bölgede yaşadığı görülmektedir. Ayrıca yirmi dört Oğuz boyundan on tanesinden fazlası Isparta ve çevresinde yaşamıştır. Bu duruma göre Isparta halkının %70'inin Oğuzlardan olduğu Isparta tarihi kitaplarında yazmaktadır. Fehmi Aksu'nun aktardığı bilgiye göre Isparta'nın asıl halkını Eti, Oğuz ve Selçuk Türkleri teşkil etmektedir. Bôcüzade tarihinin verdiği bilgilere göre il içinde Kara Koyunlu, Sarı Keçili, Eski Yörük, Fettahlı, Gebiz ve Kara Tekeli, Ak Sığırlı, Tahtacı, Hamamlı, Saçı Karalı gibi aşiretlerinin de Isparta ve çevresinde yaşadığı yazılıdır. Bundan başka eski muhacirler, 1887 yılında (93 savaşıdan sonra) Kafkasya'dan gelen Çerkez muhacirleri, 1913'de Balkan Savaşıdan sonra Bulgaristan'dan 186 hane Türk Muhacirleri gelmiş, Lozan Anlaşması çerçevesinde Yunanistan'dan 217 hane göçmenden 27 hane Türk muhaciri Merkez ve Gönen ilçesi ve civarlara, 1920 ve 1921 yıllarında Romanya ve Bulgaristan'dan gelenler Uluborlu ve civarına, son göçmenler ise I. Dünya savaşıdan sonra 1923'de Kesriye ve Girebine'den gelen Türk göçmenleri yerleşmiş ve Isparta'da hayat sürmüş, âdet ve geleneklerini de yaşantılarına aksettirmiştir. Bu göçmenler Emre Mahallesi başta olmak üzere Sülübey, Hızırbey, Turan Mahallelerine yerleşmişlerdir (Anonim, 1996:21).

Isparta' da halıcılık özel bir teşkilat ile 1889 yılında başlamıştır. Bu zamanda küçük şirket tesis edilmiş, Mutasarrıf Zihni Paşa'nın gayretleri ile şirket ilerleme kaydetmiştir. 1870'li yıllarda Isparta' da kız okulları açılır ve bu okullarda tezgahlar

kurulur. Alaca ve bez dokumacılığı yapılır. Bu dönemde ayrıca şayak şirketi kurulmuş be şirkette dayanıklı kumaşlar üretilmiştir. 1890'da Mutasarrıf Zihni Paşa girişimde bulunmuş ve Dr. Badazaki özel tezgâhlar ve boyahaneler kurarak bu sanatı geliştirmeye çalışırlar. Halıcılığın gelişiminde Hacik Usya'da ön ayak olmuştur.

Isparta halısı 26/33 kalitede olup açık düğüm tekniği ile dokunur. Yün atkı ve çözüğü pamuk olup 2, 5 mm yün iplik, 6/9 kat atkı (pamuk), 6/9 çözüglük (pamuk) kullanılır. Isparta'da dokunan halılar duvar, taban, yolluk, sandalye üstü ve paspas gibi çeşitli sınıflara ayrılır.

Isparta halılarının desenleri yöresel karakterli olmayıp, çoğunlukla bitkisel çiçek dal ve yaprak motifleri ve bazen az miktar geometrik çizgi motifleridir. Kompozisyon olarak Çin vazosundan, Avrupa'nın goblenine kadar modern bahar manzaraları, klasik köşe göbek tarzının bütün şekilleri uygulanır. Kalının boyutuna göre bir veya iki adet ince su çevreleri mini bitki motifleriyle işlenir. İnce sulara yanaşan geniş bordür bulunur. Halının ortası çiçek motifleriyle derlenir. Bordür zemin rengi halı göbeğindeki zemin renginden olur. Bordürün içe doğru olan kenarına dıştaki ince kenarların aynısı iç çerçeve olarak işlenir. Daha sonra halının ana zemine yer alır. Köşe motifleri göbek zemininin dörtte biri şeklinde 45 derece içe dönük simetrik aynı motif ve zeminlerde yapılır. Göbek halının ana zeminine değişik renkte iç içe arı zeminde ve rozetler olarak yapılır.

Isparta halısında yaygın olan desenler karakter yönünden serpme gülü, dönümlü, köşegöbek, beşgöbek, düz, gülistan, Osmanlı, Adana (goblen), üzümlü, çin, saat kapağı, eber ladyi, naturel, madalyon, ejderli Selçuk, örümcekli, süpüngeli, mihet, çamdalı, kazayağı, gelin tacı, sinekli, kula, sandıklı gibi isimlerle anılmaktadır. Kullanılan renkler; Isparta halılarında kullanılan renkler çok fazladır. Çözgü ipi genellikle renksiz saf halde değerlendirilen zeminde kırmızı ve kırmızının tonları hakimdir.

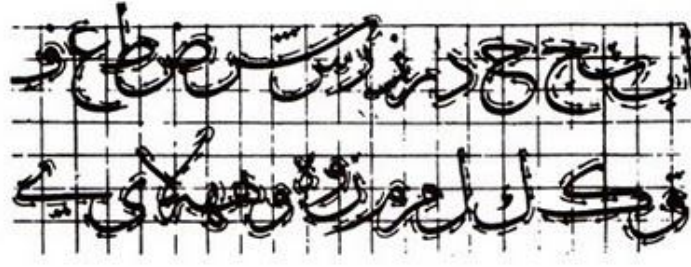
Son yıllarda beyaz ve açık yeşil tonlarda görülmektedir. 1960- 1980 yıllarda İngilizlerin yörede desen kâğıdına çizdikleri benzer desenli örneklerden faydalanarak sadece köşeleri bulunan, desensiz tek renkli düz halılar üretilmiştir. Isparta halılarında ilk dokumaya başlandığında 1850'li yıllarda doğal boyalar kullanılmıştır. Fakat daha uzun sürmemiş daha sonraları Sümerbank'ın ürettiği kimyasal boyalar

doğal boyaların yerini almıştır. Isparta halısının hammaddesi diğer Anadolu yün halılarında olduğu gibi tabii ve hayvan lifleridir.

Arapça yazı, çizgi, çığır, yol gibi manalara gelen hat kelimesi terim olarak “Arap yazısını estetik ölçüleri bağlı kalıp güzel bir şekilde yazma sanatı (Hüsn-i hat)” anlamında kullanılmıştır. Dolayısıyla sanat değeri olan İslami yazılara Hüsn-i hat ve böyle yazı yazanlara hattat denir. Arap yazı sisteminde harflerin çeşitli biçimlerde yazılmaya elverişli olmaları, harflerin sert ve yuvarlak hatlarla muhtelif biçimlendirmelere imkan tanınması yazıları sayısız değişik yorumla açık tutmuştur. Türkler İslamiyeti kabul ettikten sonra Arap alfabesini kullanmaya başlamışlardır. Türk sanatında hat sanatı önemli bir yer tutmaktadır. Yöneticilerinde büyük bir saygıyla destek verdiği hat sanatı Osmanlı döneminde büyük gelişme göstermiştir. Hat sanatı ile verilen eserler; başta kuranı kerimler olmak üzere kitaplar cüzler, hilyeler, murakkalar, kıtalar, meşkler, levhalar, fermanlardır. Kâğıt üzerindeki şahane yazılar dışında Türk sanatında eser verilen her alanda yazı mutlaka yer alır. Mimari tezyinattan, ağaç, deri, seramik, maden, kumaş, takı, silah ve akla gelebilecek tüm estetik objelerde farklı karakterlerde sanatlı yazıları görmek mümkündür.

İslami kaligrafide kullanılan başlıca yazı çeşitleri ise şu şekilde özetlenebilir;

Sülüs yazı, hicretin IV. yılında ortaya çıkmıştır. Kûfi yazıdaki düz ve köşeli şekiller bu yazıda yerini yuvarlaklığa ve eğri çizgilere bırakmıştır (Şekil 1). Sülüs yazının, bir santim veya daha fazla genişlikte açılmış kalemle yazılmış olanına “ celi sülüs ” adı verilir. Büyük levhalar, kitabeler ve birçok mezar taşları bu yazıyla yazılmıştır (<http://tarihiturkiyeturkcesi.blogspot.com/2007/09/yazi-tarihi.html>).

وَعِنْدُ الْحِطِّ تَابِعٌ لِلْقَلْبِ اِنْ جَوَزْتَ قَلَمَكَ
جَوَزْتَ خَطَّكَ وَاِنْ اَهْمَلْتَ قَلَمَكَ اَهْمَلْتَ

Sülüs harfleri ve Sülüs'e örnek

Şekil 1. Sülüs Yazı

Nesih, sülüs türünün gövde oluşları bakımından en ilkel olan şeklidir. Nesih yazısının gövdesi, sülüs ve celi tiplerine göre çok yalındır. Kalem uç genişliği sülüsünkinin üç de biri kadardır. Kur'an-ı Kerim, Delail, En'am, Hadis kitapları, Tefsirler ve Divanların yazılmasında bu yazı kullanılmıştır.

ابتح در سر صرطع ف ك ل م ن ز وه ه ل ا ي ع

Yusufü'l-Erzincânî'den Nesih Harfleri

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
إِلَى الرَّحْمَنِ خَفِيفَانِ عَلَى اللِّسَانِ ثَقِيلَانِ فِي الْمِيزَانِ
سَجَانًا لِلَّهِ وَبِحَدِيثِهِ سُبْحَانَ اللَّهِ الْعَظِيمِ صِدْقَ رَسُولِ اللَّهِ
الْحَطُّ مَعْنَى فِي تَقْلِيمِ الْأَسْنَانِ وَقَوَامُهُ وَكَثْرَةُ اللَّسَنِ
وَدَوَامُهُ عَلَى دِينِ الْأِسْلَامِ

Nesih yazısına örnek

Şekil 2. Nesih Yazı

Muhakkak yazı; sülüs yazıdaki harflerin yatay kısımlarının daha genişletilmesi sonucunda ortaya çıkmış bir yazı çeşididir. Kûfî ile Sülüs arası bir yazıdır. 1, 5 mm.'den daha enli kalem ucu ile yazılır.

والفجر وليا عشر والشفع والوز والليل
اذ ليسر هك في ذلك قسم لاني حخر المتركة

Muhakkak'a örnek

Şekil 3. Muhakkak'a Yazı

Reyhânî yazı; Muhakkak'ın daha ince kalemle yazılan metin yazısıdır. Muhakkak ve Reyhânî Kûfî'nin yerini almış ve fakat sonraları fevkalâde gelişen Sülüs ve Nesih karşısında varlıklarını daha fazla sürdürmemiş ve XVI. yüzyıldan sonra terkedilmiştir.

Rikaa yazı; bu yazıya, nesih yazının dişsiz, yuvarlak ve kıvrak bir çeşidi diyebiliriz. Kur'an-ı Kerimlerin ve diğer yazma eserlerin sonunda dua ve ketebe kaydı söz konusu olduğu zaman, bir de diploma niteliğinde öğrenciye verilen İcazet belgesinde bu yazı kullanılırdı. İcazetler bu yazı ile yazıldığı için " icazet yazısı " da denilir.

لما ج در رس ص ط ع ف و ك ل م ن و ه
وهه لای ی
حاله منتهى منتهى منتهى منتهى منتهى
منتهى منتهى منتهى منتهى منتهى

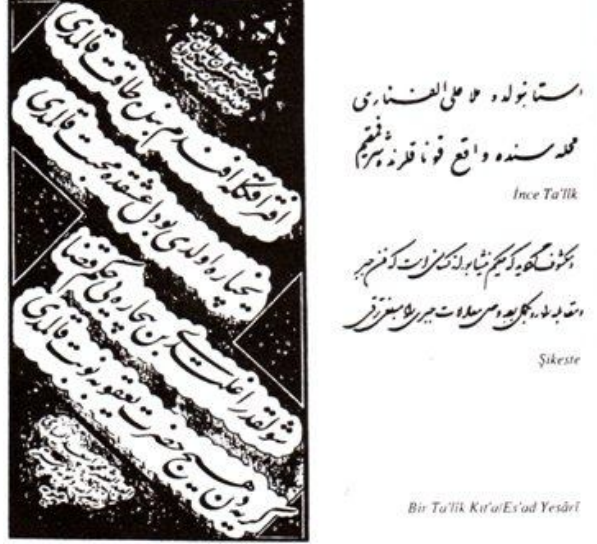
İcâzet (Rikaa) harfleri ve Hatt-ı İcâze'ye örnek

Şekil 4. Rikaa Yazı

Tevkî' yazı; sülüs yazının daha değişik ve ufaltılmış bir türüdür. Halife ve vezir mektupları ile vakıf belgeleri gibi devlete ait evrakta kullanılmıştır.

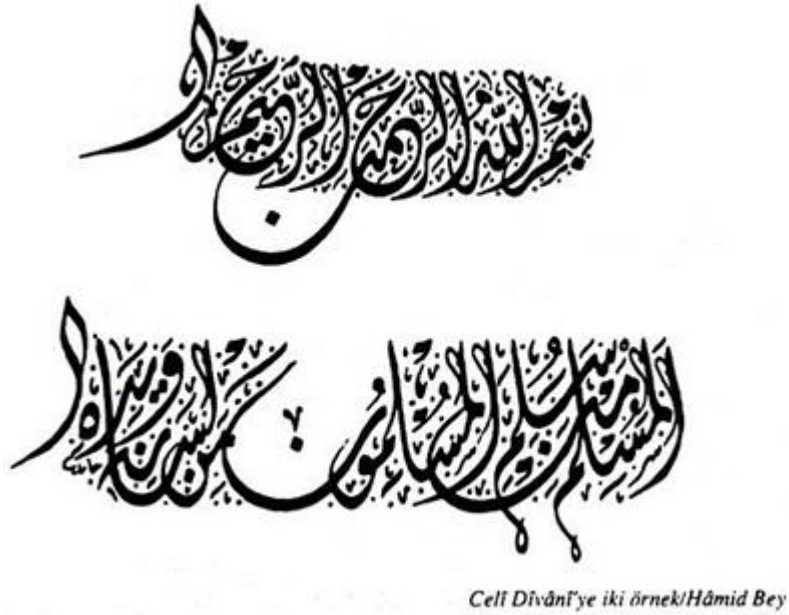
Ta'lik, tüm harfleri köşeli Ma'kilî yazısının tam zıddı olup, bütün harflerinde bir kavislik, tatlı ve ahenkli eğimler ve kıvrımlar vardır. Hareke kullanılmadığı gibi, süs unsurları da yazıda hiç bir şekilde yer almaz. Bütün güzelliğini harflerin yalın duruş pozisyonlarından alır. Nesih kalemi ile yazılanına "ince ta'lik", bunun güzellik

endişesi taşımadan sür'atle yazılanına "ta'lik kırması" ya da "şikeste ta'lik", çok ince kalemle yazılanına "Ta'lik Gubârîsi" denir. Osmanlı Hattatları şiir ve hikmet söz konusu olduğunda bu yazıyı ve celîsini tercih etmişlerdir.

Şekil 5. Ta'lik Yazı

Dîvânî; İranlıların "çep" adını verdiği, bizde ise Fatih devrinde görülen, lakin daha ziyade Yavuz'dan sonra gelişen bir hat nev'i dir. Hareketliliğini Tevkî' den, pozisyonunu Ta' lik' den almış gibidir. Divan-ı Hümayün da kullanıldığı için bu adı almıştır. Muâhedeler, fermanlar, beratlar bu yazı ile yazılır, şer'î mahkemelerde de Ta' lik ile birlikte kullanılırdı.

Şekil 6. Celî Dîvânî Yazı

Celî Dîvânî, Dîvani yazının kelimelerin yer yer istifleşmiş ve harf araları hareke ve tezyînî unsurlar ve küçük noktacıklarla doldurulmuş şeklindedir. Dîvân-ı Hümâyun’ da önemli fermanların, beratların, mühim belgelerin yazımında kullanılmıştır.

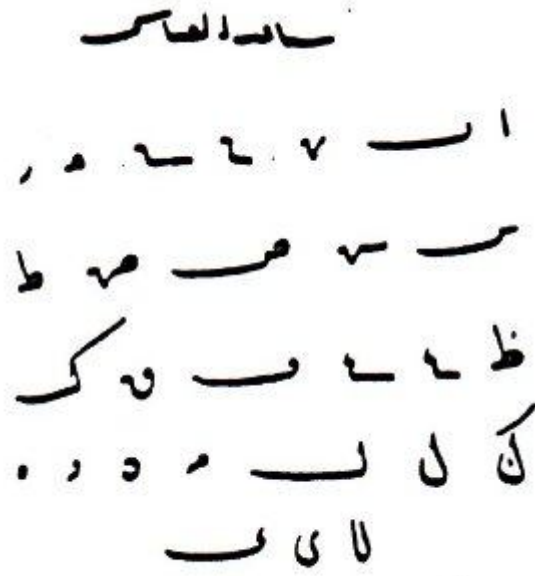
Rık’a yazı; Son asırlarda Osmanlıların geliştirdiği, serî yazma ihtiyacından doğmuş pratik bir yazıdır. Hareke kullanılmadığı gibi, harflerin dişlileri tek bir çizgiye dönüşmüş, iki nokta birleşmiş, üç nokta ise küçük bir külah işareti ile ifade edilmiş ve alfabe şekli formalitelerden kurtarılmıştır. İncesine “ince rık’a”, harflerin adeta birbirine katarak daha süratlice ve serbestçe yazılmasına ise “rık’a kırması” denir. Rık’acı İzzet Efendi(ö.1903), bu yazı çeşidinde adı unutulmaması gereken ünlü bir hattatımızdır.

یازی حقنه بعصره معلومات
بازینک لزوم وفوائده بحکایتک معلوم می‌آید در بیک اولدنی جریده
بو با بره وزوده وزادی با منده حاجت بوند یوزن آبری آبری محسوده
بوظایه ای شخصک نفرم ورم ایلمی ؛ معلوم و فنونک مضبوط بر حاله
عصره بعصره ورم ایلمی ؛ خلد بجهت امور و مصالحک بر دایره نگره

Rık'aya örneki Mehmed Fuad

Şekil 7. Rık’a Yazı

Siyâkat; Osmanlı sarayında doğmuş, devletin mâlî kayıtlarında ve emlak defterlerinde kullanılmış bir şifre yazısıdır. Harekenin yer almadığı siyakatta, harfler birbirine kaynaşmış vaziyettedir. Sanatsal özellik taşıması gözetilmez.

Siyâkat Harfleri ve üç örneki/Mahmud Yazır

Şekil 8. Siyâkat Yazı

Ma'kılî yazıyı, Kûfî yazı çeşidinden ayıran özellik, tamamen düz, köşeli ve geometrik karakteri, kalemle yazılarak değil de, aletler yardımıyla çizilerek meydana getirilmesidir.

3. KAYNAK ÖZETLERİ

Kütüphanelerden araştırılan kaynaklardan yararlanılarak eserler incelenmiş olup, alfabetik sıraya göre aşağıda özetlenmiştir.

ACAR, Ş.,(thrz) Sultan II. Beyazid döneminde 1492’de Yahudilerin Türkçe ve Arapça olmamak kaydıyla matbu eserler basmaya başladığını belirtmiştir. Yazıda el yazması eserlerin; tarihleri, boyutları, mahiyetleri, yazı, süsleme, cilt özellikleri, eserlerin yazımı ve diğer işlemler sırasında emeği geçenler, sanatçıların çalışma tarzı gibi konular hakkında ilginç ve detaylı bilgiler yer almaktadır.

ALANTAR, H.,(2006), Anadolu halılarını yüzyıllar boyu dokunan ve kuşaktan kuşağa aktarılan en önemli kültür varlığı olarak inceler.Yazar dünyada halı sanatı ile ilgili araştırma, yorum ve yayınların sayısında son yıllarda önemli bir artış olmasına karşın, ülkemizdeki bu türden etkinliklerin sayısının az olduğunu ve alanda bu eksikliği bir nebze olsun azaltmak için girişimde bulunmuştur. Halının işlevi Türk kültürü ve yerindeki önemini anlatırken ayrıca halı ile uğraşan yörelerin halı kimlikleri hakkında da bilgi vermiştir.

ALPARSLAN, A., (1999),Yazı da, her milletin kıymetten düşmeyecek ve tenkit edilmeyecek eserler bırakan kuvvetli sanatkârlar yetiştirdiği, Karahisari Ahmed Şemseddin’in de bunlardan biri olduğu belirtilmektedir. Usta sanatçının Kanuni sultan Süleyman için yazdığı en meşhur eseri Kuran-ı kerim, süslemeleri hakkında bilgi ve 4 örnek fotoğraf bulunmaktadır.

ALTINBAŞ (1979), Kocaeli (Hereke) ve Kayseri illerinde dokunan ipek halıların dokuma tekniklerini, dokuma sırasında kullanılan araç ve gereçleri, kullanılan ipliklerin ve üretilen halıların bazı teknolojik özelliklerini incelemiştir. Yörede halıcılıkla uğraşan 200 kişiye anket uygulayarak, halı dokumacılarının sosyo-ekonomik durumlarını ve çalışma şartlarını da ortaya koymuştur. Dokuma endüstrisinde kullanılmayan deşe veya ipek döküntülerinin ipek halı dokunması yoluyla değerlendirilebileceğini bildirmiştir. Ülkemizde ipek üretiminin artırılması yönünde çalışmalar yapılmasını, ipek üretiminin yapıldığı köylerde halı dokumacılığı eğitiminin verilmesini, halıcılıkla ilgili sorunların çözümü için kooperatifleşmenin gözden geçirilmesinin, başarısızlık nedenlerinin incelenerek bunları giderici önlemler alınmasının gerekliliğini vurgulamıştır.

ALTINBAŞ VE YAZICIOĞLU (1987), Kayseri ilinde yaptıkları araştırmada halı dokumacılarının çalışma koşullarını incelemiş, yan gelir kaynağı olarak düşünülen el dokuması halıcılığın yöre genelinde bir ev sanayii olarak yürütüldüğünü ve bir çok ailenin ana gelir kaynağını oluşturduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, dokumacılıkta hammadde, desen, kalite ve pazarlama konularında ortaya çıkan sorunların çözümlenmesinde el dokuması halıcılığın kamu kuruluşları yardımıyla tek bir merkez altında toplanmasının gerekliliği ve tüm bu işlemlerin bu merkez aracılığıyla yürütülmesinin yararlı olacağı vurgulanmıştır.

ALTUNBEZER, İ. H.,(1955), Sanatkârın hayatı ve eserleri ile ilgili bir sayfalık bilgi diğer sayfada ise sanatçının bir eserinin yer aldığı iki sayfalık bir broşürdür.

ASLANAPA, O., (1996) Bildiride dünyanın'ın en eski ve büyük milletleri arasında yer alan Türklerin Avrupa Tarafından 18. Yy sonlarına kadar kabul edilmeyen ve İslam, Apar, İran, Bizans sanatlarından alındığı düşünülen kültür varlığına 19. Yy.ın son yarısından başlayan ilgiyle birlikte, bu konuda ortaya konan eserler anlatılmaktadır.

BAYRAKTAR, N.,(1970), Türk Milleti'nin tarih boyunca ilme ve sanata önem verdiği ve bunun sonucu sayısız eser ortaya koyduğu belirtilen yazıda el yazması hakkında bilgiler; kâğıdın özellikleri ve hazırlanması, mürekkebi, yazmanın bölümleri, bakım onarım vs. konuları yer almaktadır.

BAYRAKTAROĞLU, S., (2007), Türkiye de bulunan camiler Müzeler ve buna benzer yerlerdeki bulunan halıların restorasyonu hakkında bilgi vermekle beraber müzedeki eserlerin katalog haline gelmiş şeklindedir. Halı müzesi hakkında bilgi vermektedir. Ayrıca kilim ve düz dokuma yaygılar müzesi de konu olmuştur.

BOYDAŞ, N., (1994), Kitap ta 'İslam Yazısı ve Süsleme' başlığı altında yazıların süslenmesi konu edilmiştir. Burada bahsi geçen süsleme tezhipten farklıdır. Özellikle kufi yazıda görülen ve yazıya yapılan süslemelerden bahsedilmektedir.

DENİZ (1998), Ayvacık ilçesine bağlı 55 köyde yaptığı araştırmasında, yörede düz dokuma yaygıların tarihçesi, ipliğin elde edilmesi ve boyanması aşamaları ile dokuma teknikleri ve dokunan ürünleri incelemiştir. Yörede genellikle bitkisel ve geometrik desenlerin kullanıldığını ve düz dokuma yaygıların hepsine

birden (teknik ayrımı yapılmaksızın) kilim denildiğini ancak kilim, cicim ve zili teknikli tüm dokumaların yapıldığını tespit etmiştir. Ayrıca günümüzde Ayvacık yöresinde halıcılığı geliştirmek amacıyla kooperatifler kurulduğunu ve Marmara üniversitesi tarafından çalışmalar yapıldığını ancak düz dokuma yaygılar için herhangi bir çaba gösterilmediğini belirtmiştir.

DERMAN, U., (1992), İslam hat sanatının doğuşu ve gelişmesiyle başlar İslamiyet de yazını önemi Osmanlılarda hat sanatının geldiği nokta, aklam-ı sitte içerdiği konulardır . hat sanatından örneklerde yer alır. Levhalar, hilyeler, Mushaflar, murakkalar, ve hat sanatından muhtelif örnekler yer almaktadır eserde. Bibliyografya ile de son bulmaktadır.

DUMAN, H.,(1997), Kitapta Türkiye'nin olduğu kadar İslam uygarlıklarının kültür ve bilim açısından önemi sebebiyle tüm insanlığı ilgilendiren yüz binlerce yazma eserin henüz tanınıp incelenmediğine dikkat çekmiştir.

ETİKAN (2002), Muğla ilinde 4 ilçeye ait 4 belde ve 9 köy olmak üzere toplam 13 yerleşim biriminde toplam 226 dokumacı ve 114 halıyı değerlendirdiği çalışmada, yörede üretilen el dokuması halıların bazı teknolojik özelliklerini incelemiş ve dokumacılara uyguladığı anketle dokumacıların demografik özellikleri, çalışma ortamları, dokuma işleminden kaynaklanan sağlık sorunları ve ekonomik durumları ile ilgili bilgiler vermiştir.

GELİBOLULU, M. A., (1982), Türk sanat tarihinde, çok büyük bir gelişme gösteren hat sanatı ve buna bağlı olarak gelişen süsleme sanatları önemli bir yer tutmaktadır. Bu eserleri meydana getiren hattalar ve sanatçılar hakkında birtakım toplu biyografiler yazılmıştır. 1578'de Ali Efendi tarafından yazılan bu eserde onlardan biridir. Beş bölüm halinde yazılan eserde hattatlar ve 5. bölümde ise diğer sanatçılar içinde tezhip yapanlar hakkında bilgiler yer almıştır.

GİRİŞKEN (1972), Doğu Anadolu'nun 10 ilinde yürüttüğü araştırmasında halı dokumada kullanılan hammaddenin elde edilmesi ve hazırlanması hakkında bilgiler vermiş ve halı dokuma tekniğini incelemiştir. Kullanılan desenlere göre halıları, geometrik desenli halılar, mihraplı halılar, bitkisel desenli halılar, manzara ve hayvan resimli halılar olmak üzere dört gruba ayırarak ele almıştır. Ayrıca halıların kalitelerinin artırılması için bazı önerilerde bulunmuştur.

GÜLÇUBUK VE ÖLMEZ (2000), Aksaray ili Taşpınar kasabası ile Afyon ili Bayat ilçesinde yürütmüş oldukları araştırmada Taşpınar kasabasındaki halıcılık ile Bayat ilçesindeki kilimcilik faaliyetlerini, kullanılan araçlar, dokuma teknikleri, desen, motif ve renk özellikleri ile kullanılan iplikleri bazı özellikleri açısından araştırmışlardır.

HAT VE TEZHİP Şaheseri Bir Albüm, (1994) ,Yazı da, zengin bir el yazması koleksiyonuna sahip olan Sadberk Hanım Müzesi, hat seksiyonunda sergilenen Y. 8 10602 nolu albüm tanıtılmıştır. Hz. Muhammed'in kutsal vasıflarından (hilye-i şerif), isimlerinden (esma-ün nebi), hilyenin yazılış nedenlerinden ve onu taşımanın, bulundurmanın öneminden bahseden albüm güzel bir şekilde tezhipleşmiştir.

IŞIKSAÇAN (1964), Uşak, Kula, Gördes, Simav ve Demirci merkezlerinde dokunan halıların kalite ve desenlerini araştırmıştır. Kula'da eski klasik Türk halılarının orijinalinden yapılan kopyaları ile Türk, İran, Çin, Türkistan halılarının çeşitli desenlerinin birleştirilmesi sonucunda oluşturulan desenlerin kullanıldığını, bu halıların orta ve ince sınıf halılar olduğunu tespit etmiştir. Uşak, Gördes, Simav ve Demirci'de ise Isparta desenlerinin kopya edildiği, orta ve kaba sınıf halılar dokunduğunu bildirmiştir.

KALINKARA (1995), Isparta ve Antalya illerinde yürüttükleri araştırmalarında çalışma ekipmanlarının halı dokumacılarının sağlık ve iş verimine etkilerini belirlemek amacıyla toplam 253 kadın dokumacıya anket uygulamışlardır. Araştırma sonucunda, sahip olunan çocuk sayısı ve dinlenme aralarının kadınların günlük attıkları düğüm sayısı ve iş verimlilikleri üzerinde etkisi olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca dokumacıların iş verimliliğine ilişkin bilgi sahibi olmalarına karşın, çalışma koşullarının düzeltilmesi yolunda hiçbir girişimleri olmadığını bu nedenle halıcılığın ve bu sektörde kullanılan ekipmanların endüstri tasarımcıları, hekimler, el sanatlarıyla uğraşan ev ekonomistleri işbirliğiyle ele alınmasının gerekliliğini vurgulamışlardır.

KAYA, (1981), Köy el sanatlarının çiftçilerimiz için önemli uğraşı ve yan gelir kaynağı olduğunu belirterek Nevşehir ili çiftçilerinin sosyo-ekonomik durumları hakkında bilgiler vermiş, bölgedeki çiftçilerin uğraştıkları el sanatları

çeşitlerini anlatmıştır. Nevşehir ili çiftçilerinin, köy el sanatları içerisinde el dokuması halıcılık ile yoğun olarak uğraştıklarını belirtmiştir.

ÖLMEZ (1999), Niğde ilinde yaptığı araştırmasında, el dokuması halıcılığın ildeki üretim sistemleri ve örgütlenme durumu, halı dokumada kullanılan araçlar ve dokuma tekniği hakkında bilgiler vermiş, yörede kullanılan iplik ve dokunan halıların bazı teknolojik özelliklerini tespit ederek, halıların renk, desen ve motif özelliklerini belirlemiş, ayrıca dokumacılara yönelik bazı bilgilerde vermiştir.

ÖZMEN, M. E.,(1985), Önsözünü S. Ünver'in yazdığı kitapta, Türklerin kitap sevgisi ve bunun sonucunda oluşturulan kütüphaneler sayesinde günümüze kadar pek çok değerli eserin geldiği belirtilmiş ve bu eserlerin yazılıp hazırlanmasına safhaları kısaca açıklanmıştır. Yazma kitaplarla ilgili birçok sanat kolunun ortaya çıkması sonuçta zengin bir terminolojiyi doğurmuş, fakat eski sanatların körelmesiyle bu terimlerde unutulmaya başlamıştır. Bu çalışmada el yazması kitap sanatıyla ilgili terimler ve açıklamaları alfabetik olarak verilmiş, ayrıca bu sahada yapılmış olan çalışmaları bibliyografyası da kitapta yer almıştır.

RADO, Ş.Hat,(trhz) Hattın tarihçesi, gelişimi, yazı çeşitleri, sanatçıları vs. ile ilgili geniş bilgilerin yer aldığı eserde tezhipte ilgili olarak da C. E. Arseven'in Türklerde tezhip sanatı başlıklı bulunmaktadır. Tezhipte ilgili kısa bilgilerin verildiği eserde süslemeli hat örnekleri de yer almıştır. Türklerde tezhip sanatı başlıklı yazısı bulunmaktadır. Tezhipte ilgili kısa bilgilerin verildiği eserde süslemeli hat örnekleri de yer almıştır.

SELMAN, İ., (1978), Medeniyet tarihinin en büyük dönüm noktası olan yazının keşifle başlayan, tarih içinde ve sonrada İslam dünyasında da gelişimin kısa tarihçesiyle bulunan yazıda, 16. yy.'da yaşamış hat ve tezhip sanatçısı Şah Mahmud Nişaburi ve eserleri anlatılmıştır.

SERİN, M., (1998), Sanat ve hat sanatının öncelikle ele alındığı eserde hat sanatının tarihçesi ve aklam-ı sitte (yazı çeşitleri), Osmanlı döneminde Aklam-ı sitte ve meşhur hattatlar incelenmiştir. Şeyh Hamdullah, Ahmed Şemseddin Karahisari, Hafız Osman, Mustafa Rakım, Abdullan Zühdi, Mehmed Şefik Bey, Mehmet Şevki Efendi, Yahya Hilmi Efendi, Sami Efendi, Mehmet Nafiz Bey, İsmail Hakkı

Altunbezer, Mustafa Halim Özyazıcı gibi sanatçıların eserlerine yer vermiştir. Ayrıca eserde hat sanatıyla ilgili yazılmış eserler ve yayınlara da yer verilmiştir.

SOUSTİEL, J., (1997),V. Hugo'nun 19. yy.'da 'Doğuya doğru!' diyerek altını çizdiği doğu dünyası ile ilgili çalışmalar, araştırmalar, gerek görüntü gerekse düşünce olarak bambaşka bir alemin keşfine neden olmuştur ve bununla birlikte doğu değerlerinin batıya transferi başlamıştır. Yazıda bu eserlerin Avrupa'ya gidişleri ve el değiştirmeleri anlatılan bu eserde 8 yazma örnek fotoğrafı bulunmaktadır.

SÖZEN, M., (1998), Geleneksel Türk El Sanatlarının Taş- Alçı, Ahşap- Sedef, Maden, Çini- Keramik, Cam, Hat, Tezhip, Minyatür, Ebru, Kaat'ı, Deri- Cilt, Halı- Kilim, Kumaş-İşleme-Örme, yazma gibi alanları tek tek olarak incelemiştir. Eserde geleneksel Türk sanatına bakış ve gelişimi ele alınmıştır. Çok değişik coğrafyalardan, değişik kültürlerden ve inançlardan geçerek gelen değerlerin yaratıldıkları ortamları, yaratan insanları ve bunların sonuçlarını korumak, bir anlamda geleceği de güven altına almak ister yazar.

SUBAŞI, H., (1991), H. Subaşı'nın bildirisinde hilyenin kelime manası başta olmak üzere özellikle edebi ve manevi yönden önemi üzerinde durulmuştur. İlk defa Türk Sanatında ortaya çıkan hilyenin daha sonra Osmanlı sanatkarları elinde verdiği nadide eserlerden bahsetmiştir.

YAZICIOĞLU (1987), Ülkemizde üretilen el dokuması halıcılıkta kullanılan yün halı ipliklerini, bazı fiziksel, kimyasal ve teknolojik özellikler bakımından, Federal Almanya yün halı iplikleri ile karşılaştırmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda ülkemizde üretilen yün halı ipliklerinin standarda uygun olarak üretilmediğini tespit etmiş ve el dokuması halıcılığımızın geliştirilebilmesi için ipliklerin standarda uygun olarak üretilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

YAZICIOĞLU (1992), El dokuması halıcılığın tarihçesi ve ülkemiz için önemine değinmiş ve halıcılığın Türkiye'deki durumunu özetlemiştir. El dokuması halıcılığın ülkemizdeki üretim sistemlerini, Türkiye'deki sorunlarını anlatmış, halı dokumada kullanılan araç ve gereçleri, halılarda desen ve desen hazırlama teknikleri, halı dokuma teknikleri ve halılarda bitirme işlemleri hakkında bilgiler vermiştir. Ayrıca el dokuması halılardaki standartlar, halıların kalite kontrol esasları, halıların

bakımı, korunması ve el dokunması halıların onarımıyla ilgili yöntemlere değinilmiştir.

Kaynak taramasında Isparta Yöresi İslami kaligrafi ile süslenmiş hediyelik halılarına ilişkin her hangi bir çalışmaya rastlanmamıştır.

4. MATERYAL VE YÖNTEM

4.1. Materyal

Bu çalışmanın materyalini İslami kaligrafi ile süslenmiş hediyelik halılar oluşturmuştur. Isparta İline özgü olan bu tip hediyelik halıların tam sayım yöntemiyle, ulaşılabilen örneklerin tamamı araştırmaya dâhil edilmiştir. Ulaşılabilen örneklerin sahibi, bulunduğu yer belirlenmiş, envanter kayıtları hazırlanmış ve toplam sayıları ortaya çıkarılmıştır. Örnekler, önceden tespit edilen Isparta esnaflarından, cami ve türbelerden ulaşılmıştır.

4.2. Yöntem

4.2.1. Halıların Envanter Özellikleri

Halıların kaligrafik çözümlenmeleri yapılmış, motif ve kompozisyon çizimleri hazırlanmıştır.

4.2.2. Halıların Teknolojik Özellikleri

Araştırma materyalini oluşturan el dokuması halılarda kullanılan ipliklerin lif cinsi TSE' nin hazırladığı “ İlmelik Yün Halı İplikleri” TS 626 standardına göre (Anonim,1987:12) çözü ve atkı ipliklerinin lif cinsleri ise Harmancıoğlu (1973)'na göre dijital portatif mikroskop ile belirlenir.

Araştırma materyalini oluşturan el dokuması halıların en-boy ölçüleri, boy/en oranları, yüzey alanları: Halıların en-boy ölçüleri, bir şerit metre yardımı ile halının eninde ve boyunda uçlardan ve ortadan olmak üzere üç noktadan ölçüm alınarak bulunmuştur. Bu ölçümde halının sadece havlı yüzeyi ölçüm kapsamına alınmış, boyda kilim örgü ve ende ise etlik örgü ayrı olarak ölçülmüştür. Daha sonra bu ölçümlerin ortalaması alınmış ve her halı için en-boy değerleri belirlenmiştir. Halıların yüzey alanları ölçümle bulunan en ve boy değerlerinin her halı için ayrı ayrı bir biriyle çarpılması sonucu bulunacak ve değerler m² cinsinden verilmiştir. Boy/en oranları ise yine ölçüm ile elde edilen boy değerlerinin en değerlerine bölünmesi sonucu bulunmuştur.

Araştırma materyalini oluşturan el dokuması halıların toplam ağırlık ve metrekare ağırlıkları: Halılar tek tek tartılıp kg cinsinden ağırlıkları bulunmuş, bulunan ağırlıklar yüzey alanına bölünerek metrekare ağırlıkları hesaplanmıştır.

Hav yüksekliği: Halılarda hav yüksekliği TSE'nin hazırladığı "Halılar, El Dokuması-Halısirtı Üzerindeki İlmek Uçlarının Etkin Hav Boyunun Tayini" TS 2893 standardına göre (Anonim 1991) belirlenmiştir.

Dm²'deki düğüm sayısı: El dokuması halılarda dm²'deki düğümü saptamak amacıyla her bir halı düz bir zemin üzerine ters olarak serilmiş, bir cetvel ve lup yardımıyla 10 cm en ve boydaki düğüm sayıları belirlenmiştir. Bir halıda ikişer uç ve bir orta kısımda olmak üzere beş değişik bölgeden ölçüm alınmıştır. Daha sonra bunların ortalaması alınarak halıların 10 cm en ve boydaki düğüm sayıları belirlenmiştir. 10 cm en ve 10 cm boydaki düğüm sayıları çarpılarak dm²'deki düğüm sayıları hesaplanmıştır.

Düğüm şekilleri: Halıların düğüm şekilleri her bir halıda TSE'nin hazırladığı "El Dokusu Halılarda Düğüm Tipleri Tayini" TS 2892 standardına göre belirlenmiştir (Anonim, 1992:24).

5. BULGULAR

5.1. İslami Kaligrafi ile Süslenmiş Isparta Hediyeelik Halı Envanteri

Isparta İlinde tespit edilen İslami kaligrafi kullanılarak desenlendirilmiş hediyeelik halılara yönelik; buldukları yer, kaligrafik zmlmeleri, desen şemaları, motif ve kompozisyon çizimleri ve zmlmeleri sırayla verilmiştir.

Örnek No:1

Halı Adı: Vazolu halı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Mavi, Siyah, Kırmızı, Pembe, Krem Rengi, Açık Yeşil, Koyu Yeşil, Hardal Sarısı.

Yazının Anlamı: “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 1. Vazolu Halı

Örnek No:2

Halı Adı: Pembe Güllü Halı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Pembe, Yeşil, Krem Rengi, Mavi, Siyah.

Yazının Anlamı: “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

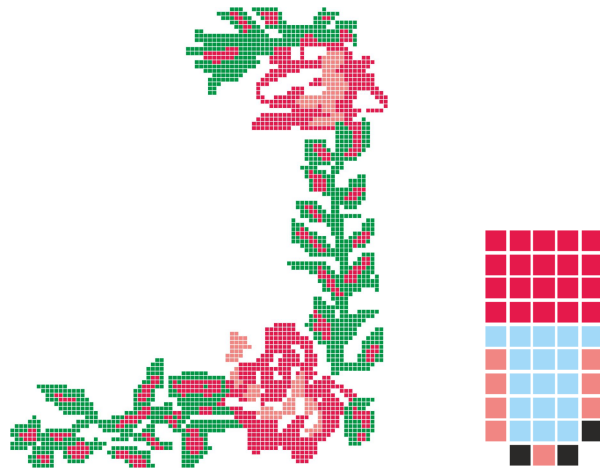
Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Halı tersten dokunmuştur. Yazı bu yüzden ters okunmaktadır.

Resim 2. Pembe Güllü Isparta Halısı

Şekil 9. Pembe Güllü Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:3

Halı Adı: Yeşil Bordürlü Halı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

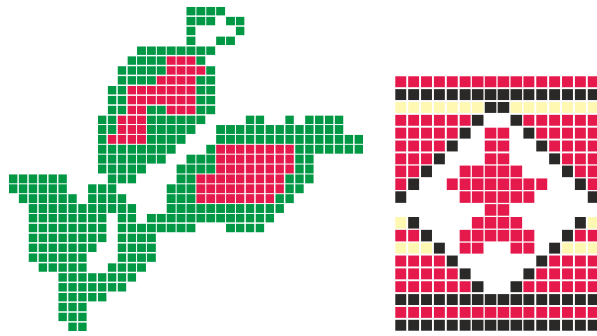
Yazının Anlamı: “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 3. Yeşil Bordürlü Halı

Şekil 10. Yeşil Bordürlü Halının Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:4

Halı Adı: Baklava Dilimli Bordürlü Halı

Temin Edildiği Yer: Horozoğlu Halıcılık

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil, Pembe.

Yazının Anlamı: “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 4. Baklava Dilimli Bordürlü Isparta Halısı

Örnek No:5

Halı Adı: Krem Zeminli Halı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Krem Rengi, Siyah, Yeşil, Sarı,

Yazının Anlamı: “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih : 2011

Halı tersten dokunmuştur. Yazı bu yüzden ters okunmaktadır.

Resim 5. Krem Zeminli Isparta Halısı

Örnek No:6

Halı Adı: Kırmızı Baklava Dilimli Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Bekir Toker (Evinde Bulunmaktadır.)

Kullanılan Renkler: Kırmızı, Yeşil, Sarı, Siyah, Krem Rengi.

Yazının Anlamı: “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 6. Kırmızı Baklava Dilimli Isparta Halısı

Örnek No:7

Halı Adı: Serbest Çiçek Dalı Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Gülistan Camii

Kullanılan Renkler: Kırmızı, Yeşil, Sarı, Siyah, Krem Rengi, Mor.

Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 7. Serbest Çiçek Dalı Isparta Halısı

Şekil 11. Serbest Çiçek Dalı Isparta Halısı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:8

Halı Adı: Çiçekli halı

Temin Edildiği Yer: Selim Öcal (Evinde Bulunmaktadır.)

Kullanılan Renkler: Kırmızı, Yeşil, Mavi, Siyah, Krem Rengi, Sarı, Yavruağzı.

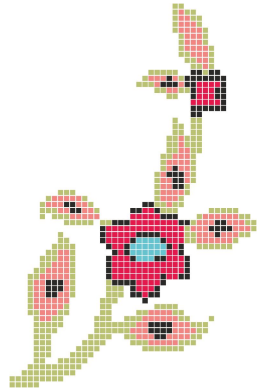
Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Maşallah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 8. Çiçekli Halı

Şekil 12. Çiçekli Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:9

Halı Adı: Ay Yıldız Süslemeli Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Açık Yeşil, Koyu Yeşil, Su Yeşili, Mor, Lacivert, Sarı, Kırmızı Pembe, Krem Rengi, Siyah Sarı,

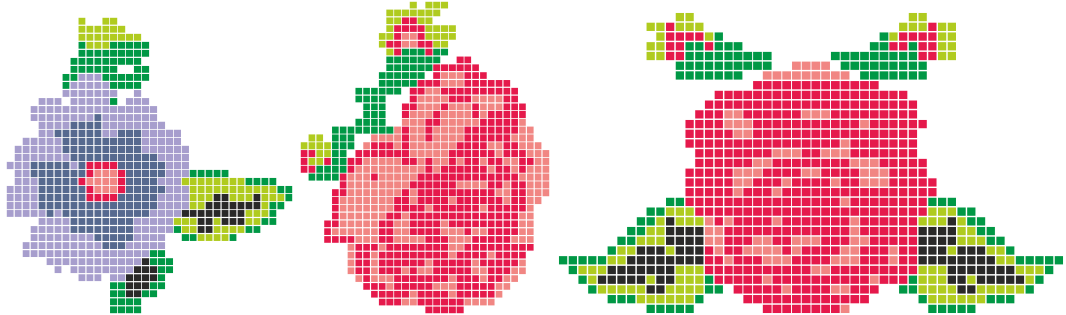
Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Maşallah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Orta Göbek Sülüs. Hilal Nesih.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 9. Ay Yıldız Süslemeli Isparta Halısı

Şekil 13. Ay Yıldız Süslemeli Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:10

Halı Adı: Köşeleri Kırmızı Güllü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Kırmızı, Yeşil, Siyah, Krem Rengi.

Yazının Anlamı: “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 10. Köşeleri Kırmızı Güllü Isparta Halısı

Şekil 14. Köşeleri Kırmızı Güllü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:11

Halı Adı: Yeşil Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Yeşil, Siyah, Krem Rengi, Açık Yeşil, Kırmızı.

Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 11. Yeşil Bordürlü Isparta Halısı

Örnek No:12

Halı Adı: Serbest Gül Motifli Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Işık Cam

Kullanılan Renkler: Açık Yeşil, Koyu Yeşil, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Mavi.

Yazının Anlamı: “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 12. Serbest Gül Motifli Isparta Halısı

Örnek No:13

Halı Adı: Kırmızı Yazılı Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Mavi, Yeşil, Pembe.

Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirrahim Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 13. Kırmızı Yazılı Isparta Halısı

Örnek No:14

Halı Adı: Hardal Sarısı Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Hardal Sarısı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil, Pembe.

Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 14. Hardal Sarısı Bordürlü Isparta Halısı

Örnek No:15

Halı Adı: 1975 Tarihli Kırmızı Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kutlubey Camii

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Turkuaz, Pembe Yeşil, Pembe.

Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 15. 1975 Tarihli Kırmızı Bordürlü Isparta Halısı

Örnek No:16

Halı Adı: Mavi Ay Yıldız Desenli Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Mavi, Yeşil, Pembe.

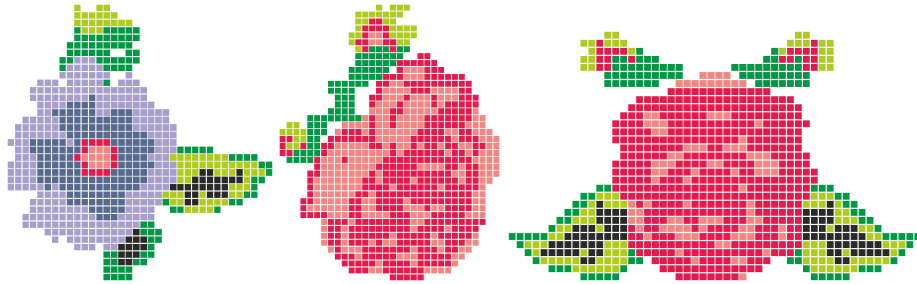
Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Maşallah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Orta Göbek Sülüs.Hilal Nesih.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 16. Mavi Ay Yıldız Desenli Isparta Halısı

Şekil 15. Mavi Ay Yıldız Desenli Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:17

Halı Adı: Kahverengi Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Aksakal Halı

Kullanılan Renkler: Kahverengi, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil, Pembe.

Yazının Anlamı: “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Halı tersten dokunmuştur. Yazı bu yüzden ters okunmaktadır.

Resim 17. Kahverengi Bordürlü Isparta Halısı

Örnek No:18

Halı Adı: Çiçek Dallı Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil.

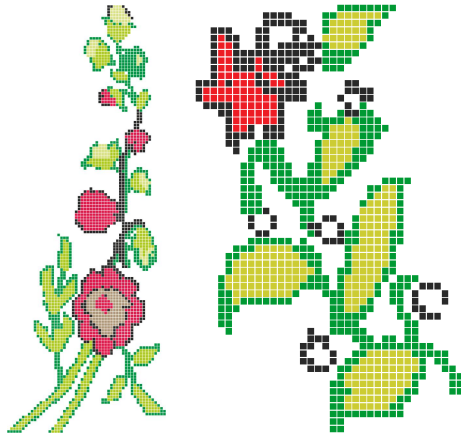
Yazının Anlamı : “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 18. Çiçek Dallı Isparta Halısı

Şekil 16. Çiçek Dallı Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:19

Halı Adı: Kırmızı Zeminli Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Sancaktaroğlu Halıcılık

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil, Pembe.

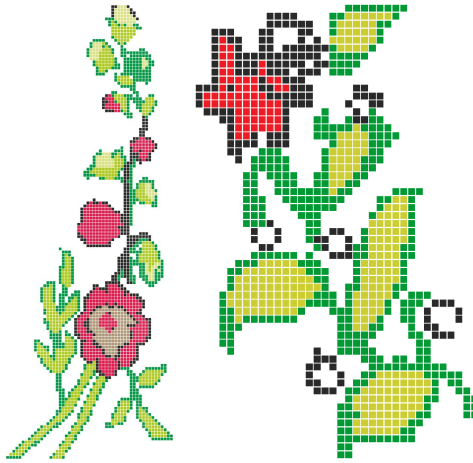
Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 19. Kırmızı Zeminli Isparta Halısı

Şekil 17. Kırmızı Zeminli Isparta Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:20

Halı Adı: Kırmızı Göbek Yazılı Isparta Halısı

Halı Cinsi: Minyatür Pano Halı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil.

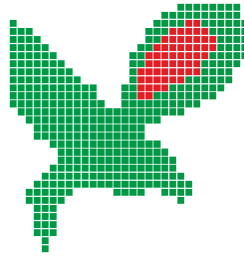
Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 20. Kırmızı Göbek Yazılı Isparta Halısı

Şekil 18. Kırmızı Göbek Yazılı Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:21

Halı Adı: Turuncu Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil, Turuncu.

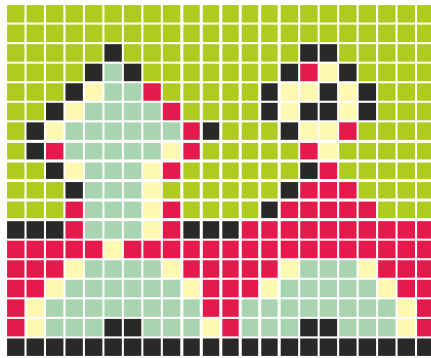
Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 21. Turuncu Bordürlü Isparta Halısı

Şekil 19. Turuncu Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:22

Halı Adı: Koyu Yeşil Bordürlü Isparta Halısı

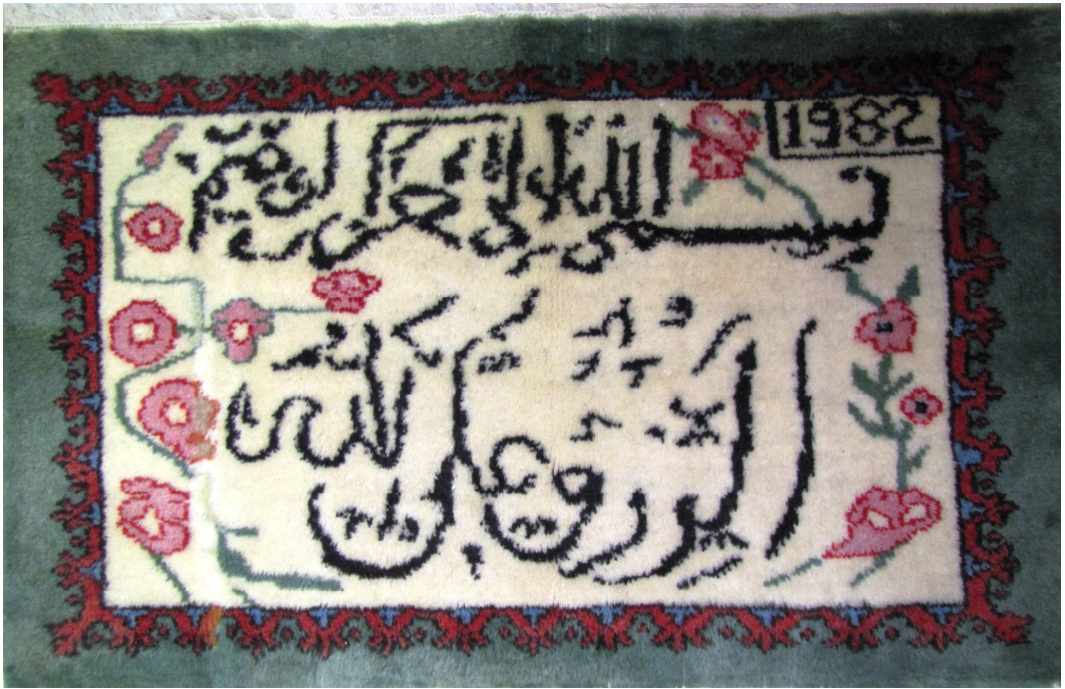
Temin Edildiği Yer: Mustafa Demiralay (Evinde Bulunmaktadır.)

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Mavi, Yeşil, Pembe.

Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 22. Koyu Yeşil Bordürlü Isparta Halısı

Örnek No:23

Halı Adı: Pembe Kırmızı Güllü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Osman Demiralay

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Mavi, Yeşil, Pembe.

Yazının Anlamı: : “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 23. Pembe Kırmızı Güllü Isparta Halısı

Örnek No:24

Halı Adı: Açık Yeşil Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil.

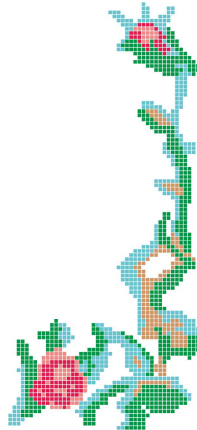
Yazının Anlamı: : “Bismillahirmanirahim Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 24 Açık Yeşil Bordürlü Isparta Halısı

Şekil 20. Açık Yeşil Bordürlü Isparta Halı kompozisyonunu oluşturan motifler

Örnek No:25

Halı Adı: Yeşil Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil, Pembe.

Yazının Anlamı: Maşallah.

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 25. Yeşil Isparta Halısı

Örnek No:26

Halı Adı: Serlevha Fatıha Suresi Yazılı Halı

Temin Edildiği Yer: Ateşgöl Halıcılık

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil, Pembe, Yeşil, Mavi, Turkuaz, Turuncu.

Yazının Anlamı: Fatıha Suresi

Yazı Çeşidi: Nesih.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 26. Serlevha Fatıha Suresi Yazılı Halı

Örnek No:27

Halı Adı: Fatiha Suresi Yazılı Halı.

Temin Edildiği Yer: Ateşgöl Halıcılık

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil, Pembe, Turuncu, Mavi.

Yazının Anlamı: Fatiha Suresi

Yazı Çeşidi: Nesih.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 27. Fatiha Suresi Yazılı Halı

Örnek No:28

Halı Adı: 1967 Tarihli Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil, Pembe.

Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tesbit Edildiği Tarih: 2011

Resim 28. 1967 Tarihli Isparta Halısı

Örnek No:29

Halı Adı: 1958 Tarihli Koyu Yeşil Isparta Halısı.

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Krem Rengi, Siyah, Yeşil.

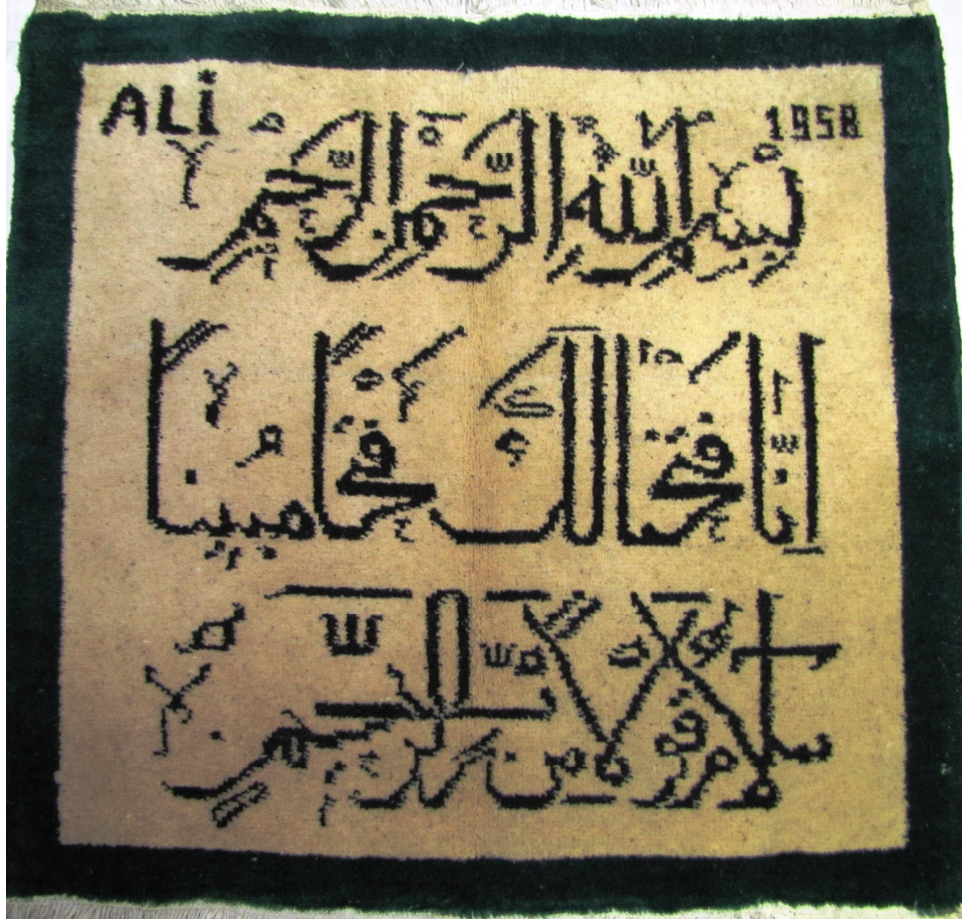
Yazının Anlamı: Bismillahirrahmanirrahim

İnna Fetahna Lake fethan Mübina

Selamün Kavlen Min Rabbin Rahim

Yazı Çeşidi: Sülüs

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 29. 1958 Tarihli Koyu Yeşil Isparta Halısı

Örnek No:30

Halı Adı: Bahar Dalı Motifli Halı.

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Sarı, Kırmızı, Krem Rengi, Siyah, Yeşil, Pembe, Mavi.

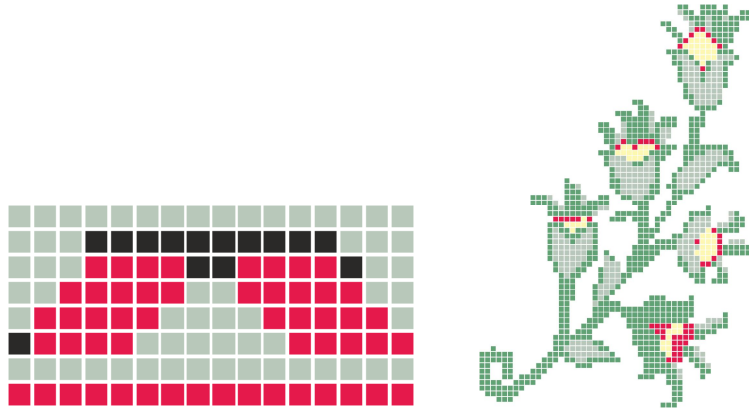
Yazının Anlamı: : “Bismillahirmanirahim Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Nesih, Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 30. Bahar Dalı Motifli Halı

Şekil 21. Bahar Dalı Motifli Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:31

Halı Adı: İsim Yazılı Halı

Temin Edildiği Yer: Ertokuş Bey Medresesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı : “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 31. İsim Yazılı Halı

Şekil 22. İsim Yazılı Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:32

Halı Adı: Yeşil Göbekli Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Ertokuş Bey Medresesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

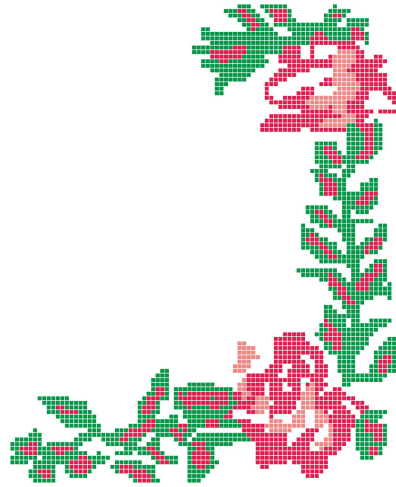
Yazının Anlamı : “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 32. Yeşil Göbekli Isparta Halısı

Şekil 23. Yeşil Göbekli Isparta Halısı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:33

Halı Adı: Koyu Pembe Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Ertokuş Bey Medresesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı : “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 33. Koyu Pembe Bordürlü Isparta Halısı

Örnek No:34

Halı Adı: Çift Güllü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Ertokuş Bey Medresesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

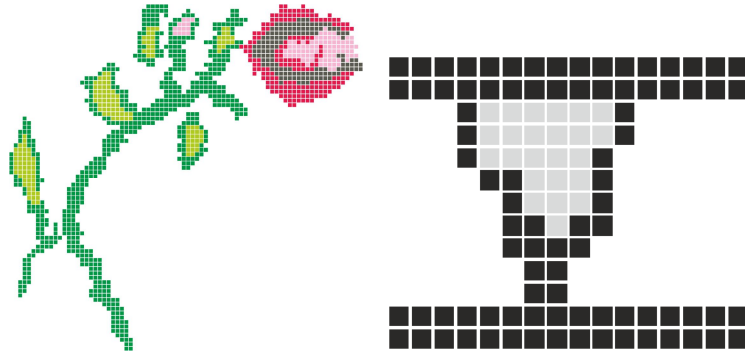
Yazının Anlamı: : “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 34. Çift Güllü Isparta Halısı

Şekil 24. Çift Güllü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:35

Halı Adı: Sarı Göbekli Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Ertokuş Bey Medresesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı: : “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 35. Sarı Göbekli Isparta Halısı

Örnek No:36

Halı Adı: Yeşil Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Ertokuş Bey Medresesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Turuncu, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı: : “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 36. Yeşil Isparta Halısı

Örnek No:37

Halı Adı: Kırmızı Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Ertokuş Bey Medresesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı : “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 37. Kırmızı Bordürlü Isparta Halısı

Şekil 25. Kırmızı Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:38

Halı Adı: Yale Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Kristal Halıcılık

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

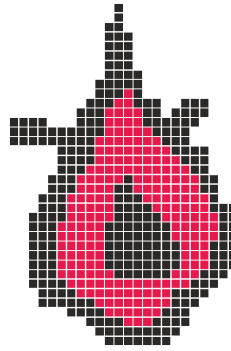
Yazının Anlamı : “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 38. Yale Bordürlü Isparta Halısı

Şekil 26. Yale Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:39

Halı Adı: Serbest Çiçek Desenli Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Ertokuş Bey Medresesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

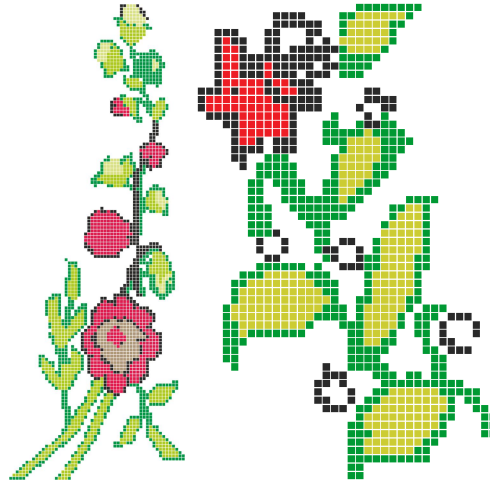
Yazının Anlamı : “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 39. Serbest Çiçek Desenli Isparta Halısı

Şekil 27. Serbest Çiçek Desenli Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:40

Halı Adı: Mavi Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Ertokuş Bey Medresesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı: Maşallah.

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 40. Mavi Bordürlü Isparta Halısı

Örnek No:41

Halı Adı: Siyah Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Ertokuş Bey Medresesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

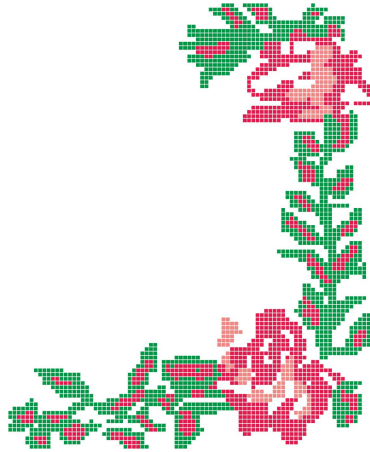
Yazının Anlamı : “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 41. Siyah Bordürlü Isparta Halısı

Şekil 28. Siyah Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:42

Halı Adı: Mavi Yeşil Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Ertokuş Bey Medresesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah.

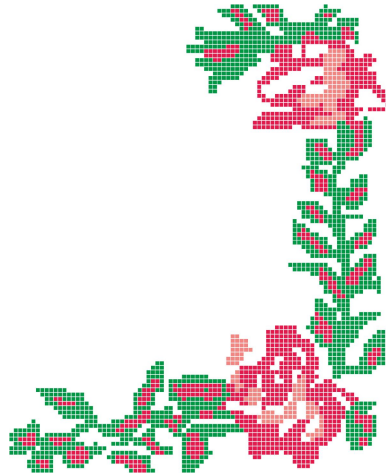
Yazının Anlamı : “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 42. Mavi Yeşil Isparta Halısı

Şekil 29. Mavi Yeşil Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:43

Halı Adı: Kırmızı Yazılı Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Ertokuş Bey Medresesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı: : “Bismillahirmanirahim Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 43. Kırmızı Yazılı Isparta Halısı

Örnek No:44

Halı Adı: Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Sidre Türbesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı: Yasin duası.

Yazı Çeşidi: Celi Sülüs

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 44. Bordürlü Isparta Halısı

Örnek No:45

Halı Adı: Yasin Yazılı Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Sidre Türbesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı: Yasin duası.

Yazı Çeşidi: Celi Sülüs

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 45. Yasin Yazılı Isparta Halısı

Örnek No:46

Halı Adı: Pembe Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Sidre Türbesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı: : “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 46. Pembe Bordürlü Isparta Halısı

Örnek No:47

Halı Adı: İnce Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Sidre Türbesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı: : “Bismillahirmanirrahim Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 47. İnce Bordürlü Isparta Halısı

Şekil 30. İnce Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:48

Halı Adı: Kırmızı Çiçekli Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Sidre Türbesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

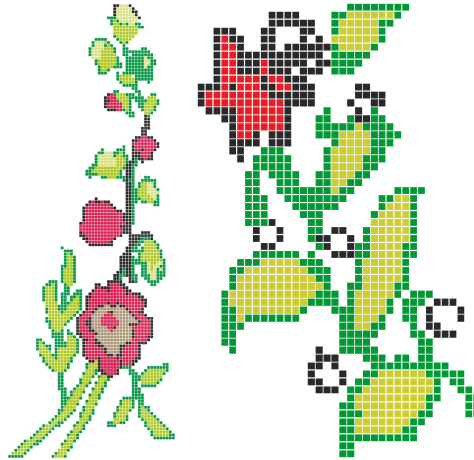
Yazının Anlamı : “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 48. Kırmızı Çiçekli Isparta Halısı

Şekil 31. Kırmızı Çiçekli Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:49

Halı Adı: Kırmızı-Yeşil Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Sidre Türbesi

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

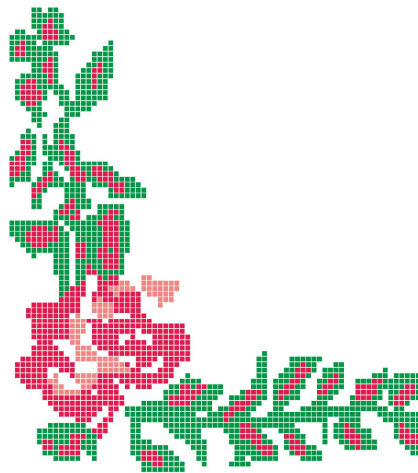
Yazının Anlamı: “Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah ”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 49. Kırmızı-Yeşil Bordürlü Isparta Halısı

Şekil 32. Kırmızı- Yeşil Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:50

Halı Adı: Lacivert Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Gülistan Camii

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

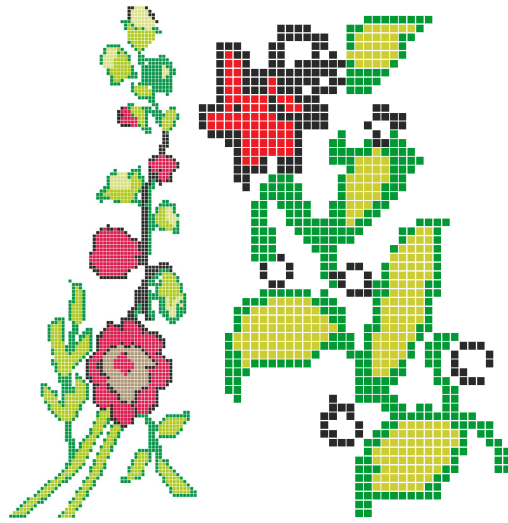
Yazının Anlamı : “Bismillahirmanirahim Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 50. Lacivert Bordürlü Isparta Halısı

Şekil 33. Lacivert Bordürlü Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:51

Halı Adı: Bordo Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Isparta Horozoğlu Halıcılık

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı : “Bismillahirmanirahim”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 51. Bordo Isparta Halısı

Örnek No:52

Halı Adı: Yeşil Nazar Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Isparta Horozoğlu Halıcılık

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı: Hak Allah

Yazı Çeşidi: Orta Kısım Celi Sülüs. Kenar Nesih.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 52. Yeşil Nazar Isparta Halısı

Örnek No:53

Halı Adı: Pembe Zeminli Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Isparta Şehri Gül Camii

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

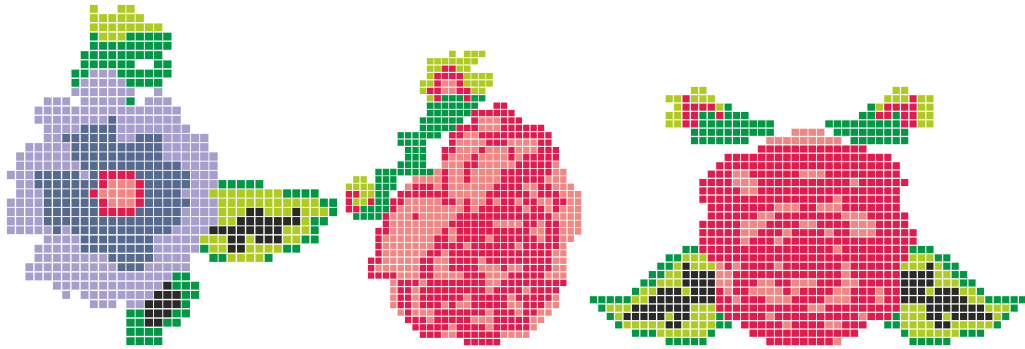
Yazının Anlamı: “Bismillahirmanirahim Maşallah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Göbek Sülüs. Hilal Nesih.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 53. Pembe Zeminli Isparta Halısı

Şekil 34. Pembe Zeminli Isparta Halı Kompozisyonunu Oluşturan Motifler

Örnek No:54

Halı Adı: Mavi Turuncu Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Isparta Şehri Gül Camii

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı: : “Bismillahirmanirahim Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 54. Mavi Turuncu Isparta Halısı

Örnek No:55

Halı Adı: Üçgen Bordürlü Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Isparta Şehri Gül Camii

Kullanılan Renkler: Yeşil, Pembe, Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Sarı.

Yazının Anlamı: : “Bismillahirmanirahim Lâ İlâhe İllallah Muhammeden Resûlullah Er-rızkû Alâllah”

Yazı Çeşidi: Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 55. Üçgen Bordürlü Isparta Halısı

Örnek No:56

Halı Adı: Bordo Mavi Yasin Yazılı Isparta Halısı

Temin Edildiği Yer: Isparta Şehri Gül Camii

Kullanılan Renkler: Mavi, Krem Rengi, Kırmızı, Siyah, Yeşil.

Yazının Anlamı : “Bismillahirmanirahim”

Yasin, Vel Kuran il kerim.

Yazı Çeşidi: Celi Sülüs.

Tespit Edildiği Tarih: 2011

Resim 56. Bordo Mavi Yasin Yazılı Isparta Halısı

5.2. Isparta Hediyelik Halılarının Bazı Teknolojik Özellikleri

Genellikle dikdörtgen nadiren de kare şeklinde dokunan Isparta el dokuması hediyelik halılarında yüzey iki bölümden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi *ilmesiz kısımlar* olup, saçak, çiti, kilim ve etlik bölümlerinden meydana gelir. *Saçak*, halının alt ve üst kısmında belli bir uzunluktaki çözgü ipliklerini devamıdır. *Çiti* zincir, sıçan dişi gibi isimler de verilen, halıdaki kilim dokumasının sökülmemesini sağlamak için

saçakların dip kısımlarında yapılan iki sıra örgüdür. *Kilim* toprakçalık olarak da bilinen ilmeli kısmı desteklemek için halının alt ve üst kısımlarında kilim tekniğinde dokunan bölümdür. *Etlik* kenar örgüsü olarak da adlandırılır ve halının iki yanında belli bir kalınlıkta iki ya da dört çözüğü ipine dolanarak yapılan örgüdür. Halının yüzey bölümlerinden ikincisi *ilmeli kısımlar* olup çözüğüler üzerine renkli yün ipliklerin düğümlenerek oluşturduğu bölümdür ve bu kısma hav tabakası adı da verilmektedir.

El Dokuması halıların başlıca teknik özellikler en, boy, boy/en, alan, kilim örgü eni alt ve üst uç, saçak uzunluğu alt ve üst uç, hav boyu, 10. cm endeki ve boydaki düğüm sayısı, dm²'deki düğüm sayısı (halı kalitesi), toplam ağırlık, metrekare ağırlık, ve etlik uzunluğu ölçümleri ile belirlenmektedir.

Çizelge 1. Hediyeelik halıların teknik özelliklerine ilişkin tanıtıcı istatistiksel değerler

Teknik özellikler	N	Ortalama	Minimum	Maximum	Std.Sapma
En (cm)	56	77,196	45,000	137,00	20,207
Boy (cm)	56	64,429	30,000	247,00	30,675
Yüzey alanı (m ²)	56	0,5455	0,1350	3,3839	0,4690
Saçak uzunluğu (cm)	56	5,536	1,000	10,00	2,280
Çiti sayısı	56	1,964	1,000	2,00	0,187
Kilim örgü eni (cm)	56	1,345	1,000	2,00	0,399
Etlik eni (cm)	56	1,220	0,800	2,00	0,406
Hav yüksekliği (cm)	56	1,186	0,500	2,00	0,327
Endeki düğüm sayısı (10 cm)	56	31,518	20,000	100,00	13,979
Boydaki düğüm sayısı (10 cm)	56	35,732	23,000	100,00	13,121
Dm ² 'deki düğüm sayısı	56	1295,571	500,0000	10000,00	1705,777
Ağırlık (kg)	56	1,6	0,900	4,00	0,852
m ² ağırlık (m ² /kg)	56	3,771	0,763	11,80	2,259

Çizelge 1'de verildiği gibi, Isparta hediyeelik halılarının eni ortalama 77, 196±20, 207 cm, boyu 64, 429±30, 675 cm, yüzey alanı 0, 5455±0, 4690 m² olarak belirlenmiştir. Havsız yüzeylerinin ölçüm değerleri dıştan içe doğru incelendiğinde;

saçak uzunluğu ortalama 5, 536 ±2, 280 cm, çiti sayısı 1, 964±0, 187 adet, kilim örgü eni 1, 345±0, 399 cm ve etlik eni 1, 220±0, 406 cm olarak tespit edilmiştir. “El Dokuması Türk Halıları” standardında (TS,43:13). El Dokuması halıların her iki ucuna, zemin renginde olan çözü ve/veya atkı ipliyle, en az 3 cm eninde halı kilimi ve takiben en az iki sıra çiti örgü dokunması gerektiği belirtilmektedir. Isparta hediyelik halılarında çiti sayısı açısından verilen değerlere uygun, kilim örgü eni itibarıyla ise uygun olmadığı görülmektedir (Anonim,1987:14). Etlik, halının her iki kenarından ikişer ya da dörder çözü teli bırakılarak oluşturulan en önemli yüzey bölümlerindedir. Halının çabuk dağılmaması ve dayanıklı olması, güzel görünüm sağlaması açısından belli bir kalınlıkta olması gerekmektedir. Isparta hediyelik halılarında bu kalınlığa dikkat edildiği belirlenmiştir.

Hav yüksekliği ortalama 1, 186±0, 327 cm olarak belirlenmiş olup, hediyelik halıların hav boylarının uzun olması dikkat çekicidir. Bu durum yöredeki yer yaygısı tarzında Isparta halısı dokumacılığından kaynaklanan halıcılık geleneğinin sürdürülmesi ile açıklanabilir. Bilindiği gibi Isparta halısının karakteristik özelliği hav boylarının 1 cm ve üzerinde kesiliyor olmasıdır. “El Dokuması Türk Halıları” standardında (TS,43:43). Isparta-İnce tip halıların hav yüksekliğinin 10-12mm, Isparta süre ve Isparta Tip II halıların 10-14 mm olması gerektiği belirtilmiştir. Çizelge 1’de de görüldüğü gibi hediyelik halıların hav yüksekliği standart değer ile benzer ya da yakın bir dağılım göstermektedir.

Çizelge 1’de görüldüğü gibi hediyelik halıların endeki düğüm sayıları ortalama 31, 518±13, 979, boydaki düğüm sayıları ortalama 35, 732±13, 121, dm²deki düğüm sayıları ortalama 1295, 571±1705, 777 olarak belirlenmiştir. El Dokuması Türk halıları standardı (TS,43:34) dm²’deki ilmek sayılarına göre beş gurup altında sınıflandırılmıştır. Bu guruplar; ekstra ekstra ince (10000-2401), ekstra ince (2400-1851), ince (1850-1401), orta (1400-701), kaba (700-215) şeklindedir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda yörede dokunan hediyelik halıların dm²’deki düğüm sayıları yönünden orta kalitede halılar sınıfına girdiği tespit edilmiştir. El Dokuması Türk halıları standardında (TS, 43:21) yer alan Isparta halı tipleri incelenecek olursa; Isparta-ince tip halının dm²deki düğüm sayısı 1444, Isparta süper- 858, Isparta II- 720 olarak verilmiştir. Bu değerler dikkate alındığında Isparta

hediyelik halılarının Isparta-ince tip halının düğüm sayısına yakın bir değerde dokunduğu görülmektedir.

Çizelge 2. Hediyelik halıların düğüm tiplerine göre dağılımı

Düğüm tipi	Sayı	%
İran düğümü	54	96,43
Türk düğümü	2	3,57
Toplam	56	100

Isparta hediyelik halılarının düğüm tipi tayini TSE 2892'e uygun olarak belirlenmiş olup, halıların tamamına yakınında İran düğümü ile dokuma yapıldığı belirlenmiştir. Geleneksel Isparta halıları İran düğümü ile dokunmaktadır ve TS 43'de Isparta halılarının İran düğümü ile dokunduğu belirtilmektedir. Bu açıdan Isparta hediyelik halıları hem standarda hem de geleneksel dokumalara uygun olarak üretilmiştir.

Çizelge 3. Hediyelik halıların hata çeşitlerine göre dağılımı

Hatalar	Sayı	%
Kenar Farkı	1	1,78571
Dokuma Hatası	1	1,78571
Gelberi İzi Ve Keçeleşme	4	7,14286
Kir Leke	1	1,78571
Hata Yok	11	19,64286
Potluk	11	19,64286
Dipperi	9	16,07143
Atkı Fıskırığı	1	1,78571
Çift İlmek	2	3,57143
Kayık Göbek	3	5,35714
Dönüklük	1	1,78571
Bozuk Kenar	11	19,64286

Çizelge 3'de Hediyelik halıların hata çeşitlerine göre dağılımı gösterilmiştir. Halılarda gözlenen bu hatalar genel olarak birbirine benzemekte olup çoğunlukla

potluk, dokuma hatası, bozuk kenar, kenar farkı, atkı fişkırığı, dönüklük şekillerinde olmaktadır. Bazı halılarda ise hiç hata görülmemektedir. En fazla halı hatası olarak potluk ve bozuk kenar karşımıza çıkar. 11 adet halıda ise hata bulunmamaktadır . Isparta hediyelik halıları küçük ebatlarda olduğu için dokuyucu çok zorlanmamakta, dipperi hatasına sık rastlanmamaktadır.

6. DEĞERLENDİRME ve SONUÇ

İslami Kaligrafi İle Süslenen Isparta Hediyelik Halıları adlı tezde amaç Isparta hediyelik halılarına farklı bir bakış açısıyla bakmak, bu konuda yetersiz ve dağınık bilgileri toplayıp bir katalog haline getirmektir. Yıllar içerisinde farklı kişiler tarafından dokunan halılar çoğunlukla camilere, türbelere hediye edilmiştir. Üzerlerinde ayet, kelime-i tevhid, sure vb. yazılar bulunan halılar camilerde, Isparta da ki birkaç halıcıda ve evlerde bulunmuştur. Yapılan bu alan araştırmalarında en çok zorluk çekilen yanı halıların kim tarafından ve ne zaman bırakıldığı konusunda olmuştur. Dokuyucularında kimler olduğu bilinmemektedir. Isparta da halının gelişimi açısından önemli kaynaklara ulaşılmıştır. Bulunan örnekler Isparta merkezde bulunan Kristal Halıcılık, Sidre Türbesi, Ateşgöl Halıcılık, Ertokuşbey Medresesi, Horozoğlu Halıcılık, Gülistan Camii, Şehri Gül Camii, Kutlubey Camii, Şahısların evlerinde , Işık Cam’da bulunmuştur.

İslami kaligrafi ile süslenmiş halıların bir listesinin çıkarılmış, envanter oluşturulmuş, halıların kaligrafik özelliklerinin ortaya konularak, Türkçe ifadelerinin belirlenmesi, renk, desen, motif, süsleme ve kompozisyon özelliklerinin incelenmiş, desen şemalarının ve ayrıntılı motifi çizimlerinin yapılmış, halıların kalite, boyut, alan, ağırlık, vb teknolojik özellikleri tespit edilmiştir.

Isparta da üretilen hediyelik halılardan günümüze kalmış olan halıların desenlerinde, bir dış bordür, bunu takip eden çiçek figürlerinden oluşan iç bordür ve zeminde hat yazılı ayet yer almaktadır. Genellikle çiçek demetinden oluşan iç bordür, dört taraflı, tipik bordür kullanımı tarzında olmayıp, hat yazısını çevrelemektedir. Bu stilize çiçek, gül motifleri, “Muhammed’in teri” olarak isimlendirilir.

Gül motifinin Hz. Peygamberi temsil ettiği bilinir. Hacı-Ali Osman Yıldırımkaya, Hamdi Osman Savlu, Derviş Memet, İzzet Sarıtaş, bu isimlendirmeleri yapan, dönemin hattat modelistleri olarak ün yapmış şahsiyetlerdir. Hat yazısı olarak ayetlerin (Ayet-i kerime) ya da güzel sözlerin (kelamı-ı kibar) seçilip, cel-i sülüs ve nesih tarzında yazılarla desene aktarıldığını söylemek mümkündür. Bunlardan başka, desende tuğralar, hayat ağacı, Kâbe, çeşitli manzaralar ve paraların da konu edildiği örneklere rastlanır. Daha yeni örneklerde “Yuvanız Şen Olsun” gibi Türkçe yazılara da rastlanır.

İncelenen 56 örneğin en eskisi 100 yıllık olup, ortalama 46 yıllık halılardır. Halıların boyutları; 50x39 cm, 160x107 cm, 103x66 cm, 90x80 cm, 138x70 cm, 104x84 cm arasında değişmektedir. Asılı olanların özenle çerçeveslendiği gözlenmiştir. Halıların dm²'deki düğüm sayıları ise 38x38 yada 40x40, ince kalitededir. Eskiden ülkemizde halıcılığın merkezlerinden biri olarak kendini gösteren Isparta İlinde günümüzde halıcılık faaliyetleri eski yoğunluğunu yitirmiş olsa bile hediyeelik halı üretimi minyatür halı üretimi şeklinde halen devam etmektedir.

Sonuç olarak denilebilir ki Isparta ili hediyeelik halı alanında günümüzde çok farklı desenler çıkarsa da, en güzel örnekleri geçmişte İslami kaligrafi ile hazırlanmış hediyeelik halılar oluşturmaktadır. İslami kaligrafi ile süslenen hediyeelik halıların Geleneksel Türk Sanatlarında önemli bir yer teşkil ettiği belirlenmiştir. Hat sanatı ve halı sanatının bir arada kullanıldığı örnekler disiplinlerarasılığın gözlenmesi açısından önem taşır. Başka örneği bulunmayan ve bilinçli bir şekilde muhafaza edilemeyen bu halıların koruma alınması gerekmektedir. Adresleri belirlenen bu halıların bir müze çatısı altına alınarak korunması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

ACAR, Ş. (1998), Sanat Değeri Taşıyan El Yazma Kitaplar, Antik Dekor, İstanbul.

ALANTAR, H. (2006), Bir Kültürün Dokunuşu, Yorum Yayıncılık LTD. ŞTİ.

ALPARSLAN, A. (1999), Sanat Dünyamız, Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık, 2. Baskı, İstanbul.

ANONİM, (1967), Isparta İl Yıllığı.

ANONİM, (1987), İlmelik Yün Halı İplikleri. TSE. Yayını No: 626. Ankara.
Anonim, 1987b. El Dokuması Türk Halıları. TSE: Yayını. No : 43. Ankara.

ANONİM, (1996), Isparta İl Yıllığı.

ANONİM, (1997), El Dokuması Halılarda Düğüm Tipleri Tayini. TSE. Yayını No:2892, Gül Matbaası. Ankara.

ANONİM, (1997), El Dokuması Halılarda Hav Boyu Tayini. TSE. Yayını No2893. Yeniışık Matbaası Ankara.

ATİLLA, Y.(2001), SDÜ GSF Lisans Tezi, Isparta Pano Halılarındaki Hat Yazıları Ve Tezyinatı, Isparta.

BAYRAKTAR, N.(1970), ‘Yazma Eserleri’, Türk Kütüphanecileri Derneği Bülteni, C. XXXII, Ankara.

BAYRAKTAROĞLU, S. Özçelik S.(2007), Halı Müzesi İle Kilim Ve Düz Dokuma Yaygılar Müzesi Kataloğu, PYS Vakıf Sistem Matbaa Müdürlüğü Ankara.

BOYDAŞ, N. (1994), ‘Talik Yazıya Plastik Değer Açısından Bir Yaklaşım’, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları:2535, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.

DERMAN, M. U. , (1992), İslam Kültür Mirasında Hat Sanatı. İslam Tarih Sanat Ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), İstanbul.

DUMAN, H. (1997), ‘El Yazmaları Dünyasında Türkiye’nin Yeri’, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları/1992, Ankara.

GELİBOLULU, M. A.(1982), Hattatların Ve Kitap Sanatçılarının Destanları (Menakıb-ı Hünerveran), Haz. Müjgan Cunbur, Turizm Bakanlığı Yay., Ankara.

HAT VE TEZHİP ŞAHESERİ BİR ALBÜM (1994), Antik Dekor, Antika Dekorasyon Ve Sanat Dergisi.

KARATON, M. (1968), İlimiz Isparta, Akyayınları.

OSMANLI SANAT ESERLERİ TABLO VE HAT, Portakal Sanat Ve Kültür Evi, Raffi Portakal.

ÖLMEZ, F. (2011), Isparta El Dokuması Hediyelik Halıları, Isparta.

ÖZMEN, M. E. (1985), Yazma Kitap Sanatları Sözlüğü, İstanbul.

RADO, Ş. (trhz), Türk Hattatları, Tifdruk Matbaacılık Sanayi, İstanbul.

SELMAN, İ. (1978), ‘Hattat Ve Tezhipçi Nişaburlu Şah Mahmud’, Çev. Ahmet Hamdi Karabacak, Vakıflar Dergisi, S. XII, Mars Matbaası, Ankara.

SERİN, M. (1998), Hat Sanatı Ve Meşhur Hattatlar, Kubbealtı Akademisi Kültür Ve Sanat Vakfı, İstanbul.

SOUSTİEL, J. (1997), ‘Osmanlı El Yazması Ve Minyatürler’, Antik Dekor.

SÖZEN, M. (1998), Geleneksel Türk El Sanatları, Hürriyet Gazetecilik Ve Matbaacılık A. Ş, İstanbul.

TÜRK HAT,(trhz), Yazı-Resim, Cilt, Tezhip Ve Minyatür Sanatı İle İlgili Seçilmiş Bibliyografya, Vakıflar Dergisi.

MAKALELER

ASLANAPA, O. (1996), ‘Türk Sanatı Araştırmalarının Başlangıç Ve Gelişmesi’, Selçuk Üni. Araştırma Merkezi, V. Milli Selçuklu Kültür Ve Medeniyeti Semineri Bildirileri, 25-26 Nisan 1995, Prof. Faruk Sümer Ve Prof. Dr. Şerare Yetkin’e Armağan, Selçuk Üni. Yayınları, Konya.

SUBAŞI, H.(trhz), ‘Geleneksel Türk Yazı Sanatında Hilyeler’, IX. Türk Sanatları Kongresi, İstanbul, 23-27 Eylül 1991, Kongreye Sunulan Bildiriler, Bildiri Özetleri, Grafikevi Matbaası, Ankara.